

Kuvvetler Statüsü Anlaşmaları (Askerî Kuvvetlerin Yabancı Ülkelerdeki Durumuna Dair Anlaşmalar): Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak, Japonya ve Güney Kore ile İkili Tecrübesi*

Status of Forces Agreements:

Bilateral Experience of the US with Iraq, Japan and South Korea

Muhammet Celal KUL**

ABSTRACT

Status of forces agreements (SOFAs) are usually concluded when a state sends its troops to a foreign country. SOFAs mostly are bilateral agreements however they might different forms such as “exchange of notes”, or names as in “memorandum of understandings”. Moreover, they might be formulated as multilateral agreements as in the example of NATO SOFA. Status of forces agreements are neither military assistance agreements nor do they necessarily prescribe the mandate of a force. A State's right to station its forces in another country, which is referred to as *ius ad praesentiam*, is not prescribed by a SOFA. To the contrary, SOFAs regulate the legal status of the forces while in a receiving State (*ius in praesentia*). This study aims to analyse bilateral experience of the US in terms of status of forces regime with Iraq, Japan and South Korea respectively. This study has been divided into three main sub-topics, each dedicated to one of the aforementioned countries, analysing its bilateral experience with the US.

Keywords: status of forces agreements, SOFAs, official duty status, immunities and privileges, exclusive jurisdiction, concurrent jurisdiction, primary jurisdiction, waiver of jurisdiction, Status of US forces in Iraq, Blackwater Incident, Status of US forces in Japan, Status of US forces in South Korea.

Giriş

Uluslararası hukukta devletler yabancı bir ülkeye, işgal veya Birleşmiş Milletler yetkilendirmesi durumları dışında, toprak devletinin rızasına binaen asker

* Makale gönderim tarihi: 01.11.2018. Makale kabul tarihi: 12.12.2018. Muhammet Celal Kul, “Kuvvetler Statüsü Anlaşmaları (Askerî Kuvvetlerin Yabancı Ülkelerdeki Durumuna Dair Anlaşmalar): Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak, Japonya ve Güney Kore ile İkili Tecrübesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 2018, s. 157-196.

Bu makale Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Doktora Programı kapsamında hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

** Attorney at Law, LLB Istanbul University, LLM University of Galatasaray, LLM University of Nottingham (United Kingdom), PhD Candidate at Marmara University, Email: jalalkul@gmail.com.

gönderdiklerinde, bu askerlere tatbik edilecek hukukî rejimi belirlemek maksadıyla kuvvetler statüsü anlaşmaları akdederler. Bunun bir sebebi, anlaşmaların taraflara esneklik ve serbestiyet kazandırmasıyken, diğer sebebi yabancı askerî kuvvetlere uygulanacak hukukî rejimin uluslararası teamül hukukunda yeterince belirgin olarak tebarüz etmemesidir. Kuvvetler statüsü anlaşmaları daha çok ikili anlaşmalar şeklinde akdedilse de NATO kuvvetler statüsü anlaşması (NATO SOFA) gibi çok taraflı kuvvetler statüsü anlaşmaları akdetmek de mümkündür.

Kuvvetler statüsü anlaşmalarında askerler üzerinde hangi devletin ne şekilde yetki kullanacağı önemli bir meseledir. Bu sebeple kuvvetler statüsü anlaşmalarında yetkinin asker gönderen devletle kabul eden devlet arasında taksimine [i.e.: münhasır yetki, mütedahil yetki (*concurrent jurisdiction*) ve rüçhanlı (öncelikli) yetki] dair hükümler en önemli başlıkları teşkil eder. Bunun dışında, yabancı kuvvetlerin istifade edecekleri adil yargılanma teminatları, askerlerin gümrük ve yerel bazı vergilerden istisna edilmesine dair hükümler, tazminat alacaklarının karara bağlanması, ayrıcalıklar ve bağışlıklara ilişkin hükümler de mevcuttur. Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak, Japonya ve Güney Kore ile yaptığı kuvvetler statüsü anlaşmaları örnek vakalara da yer verilmek suretiyle ele alınacaktır.

I. Irak-ABD Kuvvetler Statüsü Rejimi

A. Çöl Fırtınası Operasyonu ve Kuvvetler Statüsü Anlaşmaları

Irak lideri Saddam Hüseyin'in Arap coğrafyasında hakim rol üstlenme isteği 1990 yılında Kuveyt'i işgal ve ilhak etmesini intaç etmişti¹. Bunun üzerine ABD önce çöl kalkanı ardından da çöl fırtınası operasyonlarıyla Irak yayılmacılığına cevap verdi. Bu kapsamda ABD, Suudi Arabistan Krallığı ile askerlerin statüsüne dair bir anlaşma akdetmek istediye de Arabistan'ın operasyonlara destek vermesine karşılık askerlerin statüsü konusunda anlaşmaya yanaşmaması sebebiyle bir kuvvetler statüsü anlaşması (bundan sonra KSA) imza edilmedi². Irak lideri Saddam Hüseyin'nin Kuveyt'ten çıkarılması ve müteakip tecavüzlerinin önlenmesine yönelik yeni ABD operasyonlarına Kuveyt destek vermiş ve bu kapsamda, gizli olarak tasnif edilen, ABD ve Kuveyt arasında bir KSA imzalanmıştır. Katzman'ın aktardığına göre, ABD askerleri üzerinde münhasır yetkiyi sadece ABD makamları haiz olacaktır³. Bir diğer deyişle, mezkur KSA'da paylaşılan yetki değil bir tarafın münhasır yetkisi sözkonusudur.

1 P. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, Routledge, London, New York, 1997, s. 396.

2 J. Voetelink, *Status of Forces: Criminal Jurisdiction over Military Personnel Abroad*, Asser Press, Hague, 2015, s. 46.

3 K. Katzman, *Kuwait: Governance, Security, and U.S. Policy*, Congressional Research Service, 19 February 2016, s. 9.

B. Irak'ın İşgali ve İşgal Otoritesinin 17 Nolu Emirnamesi

11 Eylül 2001'de ABD'deki Dünya Ticaret Merkezi olan ikiz kulelere yapılan saldırı ABD'nin teröre karşı küresel savaş ilan etmesine ve buna binaen ordularını terörün kaynağı olarak gördüğü ülkelere yönlendirmesine sebep oldu. ABD, bu kapsamda 1998 yılında kanunlaşmış olan bir kanunun gereğini yerine getirerek Irak'a, işgalle neticelenen bir askerî müdahalede bulundu⁴. Söz konusu kanunun adı Irak'ın Özgürleştirilmesi Kanunu'ydu. Kanuna göre, Saddam Hüseyin rejiminin ortadan kaldırılması ve yerine demokratik bir rejim getirilmesi ABD'nin temel politikası olmalıydı. Bu neticeye ulaşmak adına ABD Başkanına ve ABD Savunma Bakanlığına geniş yetkiler verilmekteydi⁵.

2003'te ABD öncülüğündeki Koalisyon, Irak'ı kitle imha silahları barındırdığı ve ABD'nin güvenliğine tehdit oluşturduğu gerekçesiyle işgal etti. Gerekçeler arasında Irak'ta demokrasi bulunmadığı da mevcuttu⁶. ABD tartışmalı önleyici meşru müdafaa doktrininin dışında, 1991 yılında Kuveyt'i işgal eden Irak'a karşı BM Güvenlik Konseyinin VII. Bölüm'ü kapsamında alınan ve silahlı müdahale yetkisi veren karara dayanmıştır⁷. İşgalci statüsünde ülkede bulunan İngiliz, Amerikan ve diğer Koalisyon Güçleri'ne işgal hukukunun getirdiği hukukî garantiler uygulandığından⁸ başlangıçta bir KSA veya bunun yerine geçecek herhangi bir emirname gerekli görülmedi⁹. Fakat daha sonra 2004 yılında işgalci Koalisyon Güçleri, "Coalition Provisional Authority (CPA) Order 17" olarak bilinen Koalisyon Geçici Otoritesi, 17 Numaralı Emirnamesini uygulamaya koymuşlardır.

Ekim 2005 tarihinde yürürlüğe giren Irak Anayasası'nın 130. maddesine göre "mevcut kanun ve düzenlemeler işbu Anayasa'da öngörülen usullere muvafık olarak kaldırılmadıkları sürece geçerli olacaktır"¹⁰. Buna göre, CPA Order 17 en azından Irak makamlarınca yürürlükten kaldırılmadığı sürece geçerli olmaya devam edecekti.

4 S. N. Jawad, *The Iraqi constitution: Structural flaws and political implications*, LSE Middle East Centre Paper Series, 01, London, 2013, s. 7.

5 *Iraq Liberation Act of 1998*, <https://bit.ly/2OuK8na>, (18.09.2018).

6 Jawad, s. 7.

7 Bkz. N. Demirel, *BM Güvenlik Konseyi ve Uluslararası Barışın Korunması*, Derin Yay, İstanbul, 2013, s. 168-169. ABD ve İngiltere'nin başını çektiği askerî müdahalenin kuvvet kullanma hukuku bakımından hukuka uygun veya aykırı oluşu tartışmalı olsa da bu durum bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır.

8 Y. Dinstein, *The International Law of Belligerent Occupation*, CUP, Cambridge, 2009, s. 136.

9 J. K. Elsea, *Testimony before the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, 2008. Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).

10 15 Ekim 2005 tarihinde yürürlüğe giren Irak Anayasası'nın İngilizce tercümesi için bkz. *Iraqi Constitution, Entry into force 15 October 2005*, <https://bit.ly/2SBtmoh> (18.09.2018). 2005 tarihli Irak Anayasası'nın tenkidi için bkz. Jawad.

CPA Order 17 işgal hukukunun bir neticesi olarak doğmuştu¹¹. Bu Emirname bir KSA vazifesi görüyor, ayrıca Emirname'de askerlerin operasyonel yetkilerine de değiniliyordu¹². Emirname'ye göre tüm Koalisyon Güçleri, kuvvet mensubu ve sivil personel dahil, kendilerini gönderen ülkelerin münhasır yargı yetkisine tabi olup tüm yerel yargı süreçlerinden bağışık olacaklardır. Öte yandan, Koalisyon Gücü mensupları yerel kanun ve düzenlemelere saygı göstermelidirler (*the principle of respect for local law*). CPA Order 17 kapsamında verilen ayrıcalık ve bağışıklıklar, Koalisyon Güçleri'nin sözleşme yaptığı özel askerî şirketlerin personellerine de şamildir. Bu hükmü itibariyle CPA Order 17 tipik KSA hükümlerinden ayrılmaktadır¹³.

C. Özel Askerî Şirketler ve Blackwater Olayı

Özel askerî şirketler ve güvenlik yüklenicileri¹⁴, İngilizce literatürde *private military and security contractors, private security companies, private military companies*¹⁵ olarak ifade edilmekte; Fransızca literatürde ise *les sociétés militaires privées* ibaresi kullanılmaktadır¹⁶. Yabancı askerî kuvvetlere tanınan statünün, kuvvetler statüsü anlaşmaları veya bunun yerine geçen çeşitli vesikalarla özel askerî şirket çalışanlarına da verilmesi bazı mühim hukukî neticeler ortaya çıkarmaktadır. ABD 2003 yılında işgal ettiği Irak'ta, kendi askerlerine tanıdığı kuvvetler statüsünü, Irak'ta bulunan ABD'li asker ve diplomatları koruyacak özel askerî şirket personellerine de tanımıştır. 2003 yılında çıkartılan 17 Nolu Emirname'de özel askerî şirketlerin statüsü de yer almıştı¹⁷. CPA Order 17'i Irak için en tehlikeli kılan yönü, ABD'nin ve diğer Çok Uluslu Koalisyon Güçleri'nin

11 The US Department of State, International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces Agreements*, 16 January 2015, s. 41.

12 Bkz. *Coalition Provisional Authority Order Number 17 Status of the Coalition, Foreign Liaison Missions, Their Personnel and Contractors*, <https://bit.ly/2QD9aVD> (14.09.2018). (bundan sonra CPA Order 17).

13 CPA Order 17; Ayrıca bkz. M. J. Matheson, Testimony before the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq, Fourth Hearing, 2008. Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).

14 Kavramın Türkçesi hakkında bilgi için bkz. B. R. Kurtdarcan, *Muharebe Alanının Yeni Aktörleri: Askerî Yükleniciler*, Beta Yay., İstanbul, 2017, s. 434-436; N. Emir, *Özel Askerî Şirketler: Uluslararası Hukuk Açısından Bir İnceleme*, On İki Levha Yay., İstanbul, 2015, s. 66 et seq.

15 Bkz. The Montreaux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict, UN Doc A/63/467, S/2008/636, 17 September 2008. (Bundan sonra The Montreaux Document). Available at: <https://bit.ly/2PsHYV2> (22.11.2018). Ayrıca bkz. E. Crawford, A. Pert, *International Humanitarian Law*, CUP, Cambridge, 2015, s.105.

16 C. M. Maldonado, *Les Sociétés Militaires Privées et le Droit International Contemporain : Enjeux et Perspectives en Matière de Responsabilité*, Université du Québec à Montréal, Mars, 2017, passim; M. L. Tougas, *Droit International, Sociétés Militaires Privées et Conflit Armé: entre Incertitudes et Responsabilités*, Bruylant, Bruxelles, 2012, s. 53 et seq.

17 Bkz. CPA Order 17, Section 3.

sözleşme akdettiği özel askerî şirket personellerine de kuvvet statüsü tanınmasıydı. Bu ise birçok durumda ihlalcı özel askerî şirket personelinin cezasız kalmasını sonucunu doğurmaktadır. Zira, kuvvet statüsü tanınan mezkur askerî şirket personelinin görev statüsünden yararlandığı hallerde, eğer sözleşme akdettiği devletin vatandaşı değilse, bunlar üzerinde ne görev yaptıkları toprak devleti ne de kendileriyle sözleşme yapan devlet yargı yetkisini haiz olacaktır¹⁸.

ABD askerleri, ABD'nin askerî mevzuatı gereği askerî mahkemelerce yargılanabilirken, aynı durum, toprak devleti kanunlarına mugayir hareket eden özel askerî şirketler için geçerli olamamaktadır. Özel askerî şirket personeli tarafından kabul eden devlet kanunları ihlal edildiğinde kuvvetler statüsü anlaşmasına göre kabul eden devlet yetkili değilse veya ülke Irak gibi işgale uğramış bir vaziyette ise işlenen savaş suçları veya diğer adi suçları kim nasıl yargılayacaktır? Bu sorunun cevabı basit gözüktüğü de ABD Yüksek Mahkemesi'nin içtihadına göre, sivil kişiler statüsünde olan özel askerî şirketlerin personelleri ABD askerî mahkemelerince yargılanamamaktadır¹⁹. Her ne kadar, Askerî Adalet Yeknesak Kanunu [Uniform Code of Military Justice (UCMJ)]²⁰ özel askerî şirket çalışanlarını kapsamına alsada uygulamada özel askerî şirket personellerinin ABD tarafından yargılanmadığı da vakidir²¹. ABD, özel askerî şirket personellerini sivil mahkemelerde yargılamak istese bile bunların birçoğu ABD vatandaşı olmadığından ABD'nin yargı yetkisine tabi değildir²². Öte yandan Ülke-dışı Askerî Yargı Yetkisi Kanunu [The Military Extraterritorial Jurisdiction Act (MEJA)]²³ isimli Kanun ise ABD Savunma Bakanlığı ile sözleşme akdeden özel askerî şirketlerin personeli ve yakınlarını belli suçlar bakımından yargılamaya elverse de bu Kanun, Dışişleri Bakanlığı ile sözleşme yapan özel askerî şirketleri kapsam dışında bırakmaktadır²⁴.

18 L. Dickinson, *Testimony before the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, 2008. Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).

19 Bkz. K. O. Huntingdon, *Military Jurisdiction To Try Civilians During Peacetime*, 17, *Washington and Lee Law Review* 290 (1960), s. 282 et seq.

20 Bkz. Uniform Code of Military Justice, 64 Stat. 109, 10 U.S.C. §§ 801-946, Available at: <https://bit.ly/2y4RSFh> (15.09.2018).

21 Dickinson.

22 Dickinson'un ifadesine göre, ABD ile sözleşme yapan özel askerî şirket personellerinin %80'i ABD vatandaşı değildir. Dickinson. Blackwater Olayı'nı ceza hukuku bakımından ayrıntılı bir şekilde ele alan bir makale için bkz. A. F. Williams, "The Case for Overseas Article III Courts: The Blackwater Effect and Criminal Accountability in the Age of Privatization", *University of Michigan Journal of Law Reform* Vol. 44, No. 1, 2010.

23 Bkz. *Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000* (MEJA), 114 Stat. 2488 [codified as amended at 18 U.S.C. §§ 3261-3267 (2006)]. Available at: <https://bit.ly/2REMamr> (15.09.2018).

24 C. Doyle, *Civilian Extraterritorial Jurisdiction Act: Federal Contractor Criminal Liability Overseas*, Congressional Research Service, 15 February 2012, s. 1-5.

Sadece Irak'ta, ABD ile sözleşme yapmış özel askerî şirket personellerinin sayısı 180.000'i bulmuştur. Bu özel askerî şirket personellerinin önemli bir kısmı asker kökenli olup bir kısmı ise özel kuvvetlerden emekli olması yönüyle sıradan ABD askerlerine göre çok daha iyi eğitilmiştir. Hal böyleyken, boğulma hissini yanında beyin ve akciğere hasar veren *waterboarding* isimli işkence tekniğine başvurma²⁵, hukuken meşrulaştırılmayan öldürme fiilleri nevinden birçok ciddi ihlal özel askerî şirket personellerince işlenmiş ve cezasız kalmıştır. Bunun önlenmesi içinse, siviller için ülke-dışı yargı yetkisi veren kanun teklifleri kongreye gelmiş ve fakat henüz kanunlaşmamıştır²⁶.

ABD'nin, özel askerî şirket personellerini yabancı ülke topraklarında istihdam etmesinden kaynaklı bir diğer problem ise, bu personelin dış tehdit algıladığı senaryoda nasıl hareket edeceği meselesidir. ABD Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı, özel askerî şirketlerle akdettikleri sözleşmelerde dış tehdit algılandığında hedef alma, ateş etme konularında (*rules of engagement*) farklı kurallar öngörmektedirler²⁷. Bu farklılıkların uygulamada nelere yol açtığı Blackwater Olayında müşahade edilmiştir. Blackwater Olayı, ABD'nin özel askerî şirketlere verdiği geniş yetkinin suiistimalinin önemli bir numunesidir²⁸.

Blackwater isimli özel askerî şirket, Irak'ta görev yapan ABD Dışişleri Bakanlığı personeli korumaktaydı. Eylül 2007'de, Bağdat'ın Nisour Kavşağı'na doğru konvoy halinde ilerleniyordu. Kavşağa gelindiğinde Blackwater personeli, çevredeki sivil araçlardan ve vatandaşlardan kaynaklanabilecek bir tehdit olduğu kanaatine hatalı bir şekilde vardı²⁹. Bunun üzerine Blackwater çalışanları, çevredeki sivil insan ve araçlara aniden mermi yağdırmaya başladı. Olayda on dört sivil ölürken on yedi sivil de yaralandı. Ölen sivillerin sayısı on yedi olsa da üç kişinin ölümü ABD hukukuna göre hukuka uygun öldürme sayılmıştır³⁰. Bu nedenle yargılamalara on dört kişinin kasten, olası kastla ve taksirle öldürülmesi suçları konu edilmiştir³¹.

25 ABD askerî mevzuatının da uyku mahrumiyeti ve izolasyon gibi işkence çeşitlerine izin verdiği hakkında bkz. J. Kaye, "Contrary to Obama's promises, the US military still permits torture", *The Guardian*, 25 January 2014, <https://bit.ly/2rxoaX3> (16.09.2018).

26 D. Price ve P. Leahy'nin teklifleri hakkında bkz. P. Leahy, *Price Introduce Legislation To Hold American Contractors Overseas Accountable Under U.S. Law*, Press Release, <https://bit.ly/2rqH95w> (15.09.2018). Ayrıca bkz. MEJA Expansion and Enforcement Act of 2007, H.R. 2740, <https://bit.ly/2EgqFoV> (15.09.2018).

27 Dickinson.

28 R. Soubrouillard, "Blackwater en Irak: la sécurité sans foi, ni loi", *Marianne*, 02 juillet 2014, <https://bit.ly/2zOR9Kf> (15.09.2018).

29 H. Y. Liu, *Law's Impunity; Responsibility and the Modern Private Military Company*, Hart Publishing, Oxford; Portland, Oregon, 2015, s. 80.

30 Dickinson.

31 "Baghdad Blackwater shooting verdict", *Washington Post*, <https://wapo.st/2BVL93G> (15.09.2018).

Dünyaca ünlü özel askerî şirketlerden biri olan Blackwater'in³² personellerinin bu hatası, kamuoyunda büyük infial uyandırdı ve uzun süren dava süreçleri cezasızlık eleştirilerini gündeme getirdi³³. 2007'de başlayan dava, temyiz süreçleri bittikten sonra 13 Nisan 2015'te altı sanıktan üçü otuz yıl hapse mahkûm edildi. Blackwater Olayı'nda sivil halka ateş açan grup içinde bulunan Slatten isimli Blackwater personeli ise, "kasten öldürme" suçundan suçlu bulunmuştu. Buna rağmen, Slatten'in davasının ayrılarak yeniden görülmesine hükmedildi³⁴. Konvoyda bulunan en az altı personelin silahsız sivillerin üzerine makineli tüfek ve daha hafif başka silahlarla ateş açtıklarını açık biçimde ikrar etmelerine rağmen dava süreçlerinin çok karmaşık ve uzun olması adaletin geç tecelli etmesine sebep olmuştu. Daha ilginç olan nokta ise, sanıklar arasında nispeten daha ağır cezayı gerektiren "kasten öldürme" suçundan jüri tarafından suçlu bulunan Slatten'in davasının halen neticelenmemiş olmasıdır³⁵. Liu, Blackwater Olayı'nın dava sürecinde ABD Dışişlerinin rolünü de hesaplayarak büyük fotoğrafa bakıldığında, cezasızlığı temin etmek için resmî makamların da etkin rol oynadığını ileri sürmüştür³⁶. ABD Kongre Üyesi Dana Rohrabacher'in Blackwater personelinin sivillere ateş açmasının diplomatları korumak üzere alınmış ani bir karar sonucu olduğu ve dolayısıyla personelin suçlu olmadığı yönündeki güçlü kanaati³⁷ de Liu'nun vardığı bu sonucun isabetsiz olmadığını göstermektedir.

D. İşgal Emirnamesinin İlgası ve Yeni Kuvvetler Statüsü Anlaşması Rejimi

Irak'ta Ebu Gureyb Hapisanesinde Iraklı mahkûmlara ABD ile sözleşme yapmış özel askerî şirket personellerinin işkenceleri zaten dünya çapında infial yaratmışken³⁸ bu kez Eylül 2007'de Bağdat'da on dört sivilin ölümüne sebep olan Blackwater Olayı, (ABD diplomatik personeline ait konvoydan sivil halkın üzerlerine ateş açılması hadisesi) ilişkileri iyice germişti. ABD makamlarının da tahmin ettiği üzere, Iraklı yetkililer Multi-National Force- Iraq (MNF-I) ola-

32 Soubrouillard.

33 D. Kinley and O. Murray, "Corporations that Kill: Prosecuting Blackwater" in Simon Bronitt, M. Gani, S. Hufnagel (eds.), *Shooting to Kill: Socio-Legal Perspectives on the Use of Lethal Force*, Hart Publishing, Oxford, 2012, s. 293.

34 Bkz. Baghdad Blackwater shooting verdict.

35 C. Domonoske, "Blackwater Guard's 2nd Murder Trial Ends Without A Verdict", *National*, 6 September 2018, <https://n.pr/2QFq4D1> (15.09.2018).

36 Liu, s. 79.

37 D. Rohrabacher, *Fourth Hearing of the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, 2008. Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).

38 S. Ackerman, "Abu Ghraib torture suit against contractor revived by federal court", *The Guardian*, 30 June 2014, <https://bit.ly/2SvCMBu> (17.09.2018).

rak bilinen çokuluslu gücün ülkeden çekilmesini talep ediyorlardı³⁹. Bu sebeple ABD'li yetkililer Irak'ı müzakere masasına oturtmak istiyorlardı. Bu amaçlarına ulaşmak için atılan ilk adım, Irak Başbakanı ile MNF-I'nın görev süresinin uzatılması için müzakereye oturma temennisini içeren bir ortak deklarasyon imzalamak olacaktı.

Kasım 2007'de ABD Başkanı George W. Bush ve Irak Başbakanı Nuri El-Maliki tarafından imzalanan Ortak Deklarasyon'da⁴⁰ MNF-I'nın görev süresinin temditini isteniyor ve bu konunun karara bağlanması için bir an önce müzakerelere başlanması gereğine işaret edilerek 31 Temmuz 2008'e kadar taraflar arasında bir anlaşma yapılması temenni ediliyordu. Ortak Deklarasyon'da, MNF-I'nın görev süresinin bitiminde Irak'ın yer altı ve yer üstü kaynakları da dahil olmak üzere ülkesi üzerinde tam egemenliğe sahip olacağı deruhte ediliyordu⁴¹. Ortak Deklarasyon imza edilmişti fakat, Irak makamlarının ABD'nin ülkeden çekilmesi yönündeki talepleri güçlü bir şekilde yankı buluyordu. Bu istek, Ortak Deklarasyon'un imzalanmasından bir ay sonra Aralık 2007'de alınan 1790 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nın lafzında tekrar ortaya çıkıyordu⁴². Kararda, ABD'ye Irak askerlerini eğitmesinden dolayı teşekkür edilirken Çok Uluslu Güç MNF-I'nın misyonunu tamamlaması ve bitirmesi gereğine vurgu yapıyordu⁴³. Karara göre, MNF-I'nın görevi, 31 Aralık 2008'de sona eriyordu. Buna göre Irak'ta görev yapan Çok Uluslu Güç (ABD dahil) ülkeden çekilmeliydi⁴⁴. Fakat Irak'ta daha uzun süre kalıp kazanımlarını güvenceye almak isteyen ABD, Irak ile anlaşmak peşindeydi.

2007 tarihli Ortak Deklarasyon'da planlandığı gibi, Kasım 2008'de, BM Güvenlik Konseyi Kararının Çok Uluslu Güç'e verdiği mühletin sona ermesinden kısa bir süre önce, ABD, askerlerinin Irak'ta bir süre daha kalabilmesini temin için Irak ile bir anlaşma akdetmiştir⁴⁵. 1 Ocak 2009'da yürürlüğe giren bu An-

39 Wedgwood.

40 *Declaration of Principles for a Long-Term Relationship of Cooperation and Friendship Between the Republic of Iraq and the United States of America*, The US Department of State Archive, 26 November 2007, <https://bit.ly/2rof8vb> (17.09.2018).

41 Bkz. Declaration of Principles....

42 *UN SC Res. 1790*, (2007), <https://bit.ly/2EhzTBd> (17.09.2018).

43 Bkz. *UN SC Res. 1790* (2007) note 42, paras 1-2.

44 M. C. Bassiouni, "Legal Status of US Forces in Iraq From 2003-2008", *Chicago Journal of International Law*, Vol. 11, No. 1, 2010, s. 2.

45 *Agreement between the United States of America and the Republic of Iraq on the Withdrawal of US Forces from Iraq and the Organisation of their Activities during their Temporary Presence in Iraq*, 17 November 2008, www.state.gov/documents/organization/122074.pdf, (27.04.2018). (Bundan sonra Irak-ABD KSA, 2008).

laşmayla CPA Order 17 yürürlükten kaldırılmıştır⁴⁶. Anlaşma, 31 Aralık 2011’de sona erecek ve bu tarih aynı zamanda tüm ABD askerlerinin ülkeden çekilmesi için de son tarih olacaktır⁴⁷. Anlaşma ile, *inter alia*, ABD kuvvetlerinin Irak ülkesindeki hukukî durumu –en önemlisi: Irak makamlarının askerler üzerindeki cezaî yargı yetkisi- ele alınmıştır.

Anlaşma’da, ABD askerlerinin Irak kanun, teamül ve düzenlemelerine saygı göstereceği (*the principle of respect for local law*), herhangi bir ihlalden içtinap edecekleri, ABD’nin bunu temin için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlü olduğu hususu defaatle vurgulanmıştır⁴⁸. Irak makamlarının müzakerelerde iç hukuka itibar (saygı) prensibine ve ABD askerleri üzerinde Irak’ın tatbik edeceği yargı yetkisinin kapsamı konusunda çok titiz davranmaları, Ebu Gureyb Hapisesi’ndeki işkence ve suiistimallerin olduğu kadar Anlaşma’nın akdedilmesinden kısa bir müddet evvel, gerçekleşmiş olan Blackwater Olayı’nın da bir neticesi sayılabilir⁴⁹.

Anlaşma’ya göre CPA Order 17’dekinin tam aksine, artık ABD’nin sözleşme yaptığı özel askerî şirketler ve çalışanları üzerinde, Irak yargı yetkisine sahip olacaktır. Anlaşma’nın geneli değerlendirildiğinde, bu en büyük kazanım olarak gözükmektedir. Zira, toprak devletine özel askerî şirketler üzerinde yargı yetkisi vermeyen CPA Order 17 hükmü işgal döneminin bir nişanesi olup böyle bir hüküm, başka hiçbir kuvvetler statüsü vesikasında mevcut değildir⁵⁰. ABD ise kendi askerleri üzerinde, askerî üslerde ve askerlerin üs dışındaki görev esnasındaki hareketlerinden kaynaklı vakalarda rüçhanlı yargı yetkiyi haizdir⁵¹. Anlaşma’ya göre, isnad edilen suçun görev esnasında gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti ABD makamları tarafından yapılacaktır. Eğer Irak makamlarının bu tesbite bir itirazları varsa, ABD yetkilileri hemen olayla ilgili tüm delilleri toplayacak ve Iraklı yetkililerle görüşerek tesbite ilişkin farklı neticeye götürecek delillerini sunmalarına imkan sağlayacaklardır⁵². Olayın, askerinin görev esnasında yaptığı

46 M. J. Thibaul, C. H. Shays et al, *At What Cost?: Contingency Contracting in Iraq and Afghanistan*, Interim Report to Commission on Wartime Contracting in Iraq and Afghanistan, June 2009, s. 69-70.

47 International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces*, s. 42.

48 Article 4: “It is the duty of members of the United States Forces and of the civilian component to respect Iraqi laws, customs, traditions, and conventions and to refrain from any activities that are inconsistent with the letter and spirit of this Agreement. It is the duty of the United States to take all necessary measures for this purpose”. Article 12: “... the duty of the members of the United States Forces and the civilian component to respect Iraqi laws, customs, traditions, and conventions,...” bkz. Irak-ABD KSA, 2008.

49 Bkz. D. Kinley, O. Murray, note 33.

50 International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces*, s. 21.

51 Irak-ABD KSA, 2008, Madde 12(3) hükmü.

52 Irak-ABD KSA, 2008, Madde 12(9) hükmü.

bir hareketten kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespitinin yine ABD makamlarına bırakılması ve itiraz durumunda yine karar verme yetkisinin ABD makamlarına ait olması⁵³ da dikkat çekici hususlardandır.

Yargı yetkisinin taraflar arasında paylaştırılması suretiyle oluşturulan bu Anlaşma'da, Irak'ın münhasır yetki sahibi olduğu durumlar ise, ABD askerlerinin üs bölgeleri dışında ve görev başında olmadıkları esnada işlediği suçlara tekabül etmektedir⁵⁴. Fakat, Anlaşma Irak'ın yargı yetkisini icra etmesine ciddi sınırlamalar getirmektedir. Buna göre, Irak'ın yargı yetkisi icra edebilmesi için ABD askerlerinin üs bölgesi dışında ve vazife haricinde bulunmaları şartlarına ek olarak isnad edilen suçun ileride kurulması öngörülen Ortak Komite'nin sayıp belirleyeceği ağır suçlardan olması ve taammüden işlenmiş olmaları gerekmektedir⁵⁵. Tüm bu şartlar kümülatif olarak birlikte sağlandığında ancak Irak yargı yetkisini icra edebilecektir. Dahası, yukarıdaki şartlara muvafık olarak yargı yetkisini icra edecek olan Irak makamları ABD askeri veya sivil personelinden bir kişiye gözaltı veya tutuklama yapar yapmaz ABD makamlarını haberdar etmeli ve sanığı en geç yirmi dört saat içinde ABD makamlarına teslim etmelidir. Zira, Anlaşma'ya göre sanığı gözetim altında tutma hakkı sadece ABD makamlarına aittir. ABD makamları sanığı gözetim altında tutacak ve fakat Irak yargı makamlarına ifade vermek ve duruşmalara katılmak için gerektiği kadar teslim edip geri alacaktır⁵⁶. Belirtilmelidir ki birçok KSA'ya göre, kabul eden devletin muhakeme süreci başlamaksızın şüpheliyi hürriyetinden alkoyma hakkı bulunmaz. Kabul eden devlet sadece ve ancak, yargı yetkisine muvafık olarak ilgili yabancı asker hakkında yargı sürecini başlattığında sanık hakkında hürriyeti tahdit edici tedbirler alabilir⁵⁷. Burada ilginç olan nokta ise ABD'nin mezkur Anlaşma ile, Irak makamlarının yargı sürecini başlatmasından sonra da sanığı elinde bulundurma hakkını Irak'a bırakmaması ve kendinde tutuyor olmasıdır. Ayrıca, Irak yargı yetkisini icra ederken ABD ve Irak hukuklarında yer alan tüm adil yargılanma teminatlarına itibar etmelidir⁵⁸.

53 International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces*, s. 42.

54 Irak-ABD KSA, 2008, Madde 12(1) hükmü.

55 Irak-ABD KSA, 2008, Madde 12(1) hükmü.

56 Irak-ABD KSA, 2008, Madde 12(5) hükmü.

57 Honma, bu durumun istisnasının Japonya'nın ABD ile akdettiği Anlaşmada görüldüğünü, buna göre Japonya'nın belli hallerde yargılama öncesinde de şüpheli ABD askerini kendi gözetimi altında tutabileceğini belirtmektedir. H. Honma, "United States Forces in Japan: Introduction" in D. Fleck (ed.) *The Handbook the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003, s. 368, dn. 8.

58 Irak-ABD KSA, 2008, Madde 12(8) hükmü.

1 Ocak 2009'da yürürlüğe giren Anlaşma⁵⁹, Irak ülkesindeki NATO misyonuna da gerekli değişikliklerle tatbik edilecek ve andlaşma hükümleri 31 Aralık 2011'e dek yürürlükte kalacaktı⁶⁰. Fakat, askerler üzerinde Irak'ın ne şekilde cezaî yetki sahibi olacağı meselesi Anlaşma akdedildikten sonra da pürüz çıkarılmaya devam ediyordu⁶¹. Anlaşma'nın sona erme tarihinden kısa bir süre önce taraflar problemleri izale edecek yeni bir andlaşma yapmak için müzakerelere başladılar. Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin ev sahipliğindeki toplantılarda olsun, Bağdat ve Washington arasında video-konferans yöntemiyle gerçekleştirilen müzakerelerde olsun bir netice alınmadı. Voetelink'e göre müzakereler Irak'ın, yabancı askerî kuvvetler üzerinde kullanacağı cezaî yargı yetkisinin kapsam ve şartları noktasında tıkanmıştı⁶².

Irak makamları her fırsatta Irak'ın kendi güvenliğini sağlayabilecek noktaya geldiğini vurguluyor ve dolayısıyla artık Irak'ta ABD askerî istemiyorlardı⁶³. Ülkede ABD askerî olmayınca bunların hukukî statüsünü belirlemeye yarayacak bir anlaşmaya da ihtiyaç kalmayacaktı. Öte yandan, Irak'tan zamansız ve erken çekilmenin Amerikan kazanımlarına zarar vereceğini hesaplayan ABD askerî makamları, Irak'ta 2011'den sonra kalması gereken asker sayısını on binlerle ifade ediyordu⁶⁴. Daha sonra bu sayı üç bin ila beş bin olarak düzeltilse de neticede Irak'la anlaşma sağlanamamıştı. Nihayet, mevcut anlaşmanın bitimine yaklaşık on gün kala, Aralık 2011'de, ABD askerî kuvvetleri ve ABD ile sözleşme akdetmiş olan özel askerî şirket personelleri Irak ülkesinden ayrıldı⁶⁵.

İŞİD olarak da bilinen terör örgütü DAES'in Irak'a girmesi ve ilerleyişini sürdürmesi üzerine⁶⁶ Haziran 2014'te ABD'li yetkililer Irak ile nota teatisi yoluyla bir anlaşmaya vardılar. Buna göre, DAES'e karşı Irak askerî kuvvetlerine danışmanlık yapmak üzere ülkeye gelecek olan ABD askerleri, 1961 tarihli Diplomatik

59 Bkz. J. Cha, "Comparison and Analysis of Korea and Japan Status of Forces Agreements and Their Implications for Iraq's SOFA", *Cardozo Journal of International & Comparative Law*, Vol. 18, No. 2, s. 519.

60 International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces*, s. 42.

61 J. Voetelink, "Status of Forces and Criminal Jurisdiction", *Netherlands International Law Review*, Vol. 60, No. 2, 2013, s. 233.

62 Voetelink, 2013, s. 233.

63 Cha, s. 519-520.

64 T. Arango, M. S. Schmidt, "Despite Difficult Talks, U.S. and Iraq Had Expected Some American Troops to Stay", *The New York Times*, 21 October 2011, <https://nyti.ms/2L7TaWB> (19.09.2018).

65 J. Logan, "Last U.S. troops leave Iraq, ending war", *Reuters*, 18 December 2011, <https://reuters/2QhOxyZ> (19.09.2018).

66 M. Chulov, "Isis insurgents seize control of Iraqi city of Mosul", *The Guardian*, 10 June 2014, <https://bit.ly/2uW78B6> (31.10.2018).

İlişkilere dair Viyana Konvansiyonu'nda düzenlenen idarî ve teknik personelin statüsüne (*administrative and techical status*) muadil bağımsızlığa sahip olup Irak makamlarının hukukî ve cezaî yargı yetkisinden muaf tutulacaklardır⁶⁷. DAEŞ ile yapılan mücadele sırasında, Musul kuşatmasında, yedi bin kadar ABD askeri Irak'ta görev aldı. Süreç sonunda DAEŞ kaybetti, mamafih buradaki görevi hitama eren ABD, Irak'ta kalabilmek üzere Haydar El-İbadi yönetimiyle Mayıs 2017'de yeniden müzakerelere başladı. Müzakerelerde, İbadi'nin DAEŞ'in yenilmesinden sonra ülkede muharebe birliği istemedikleri hususunda ısrarcı olduğu belirtildi⁶⁸.

II. ABD- Japonya Kuvvetler Statüsü Rejimi

Askerî kuvvetlerin statüsüne dair anlaşmalar bakımından Japonya örneği en az, Irak, Almanya gibi işgal görmüş ülkelerin bu konudaki tecrübeleri kadar ilginçtir. Zira ABD işgali ile başlayan tarihi sürecin sonunda ABD ve Japonya iki eşit devlet ve müttefik olmuş, ABD askerlerinin Japon ülkesindeki hukukî statüsü de yine bu temeller üzerine bina edilen ikili anlaşmalarla düzenlenmiştir⁶⁹. Japonya 1993 yılında ABD askerlerinin konuşlanma masraflarının 5.6 milyar dolarlık kısmını ödemiştir. Ayrıca, askerî tesisler için arazi temin etmiş ve tesisler inşa etmiştir. Japonya, gönüllü olarak, ABD askerî kuvvet mensupları için konutlar yaptırmakta, eski binaları yenilemekte, ABD askerî üslerinde çalışan Japonların maaşlarının bir kısmını ödemekte hatta elektrik, doğal gaz gibi giderleri de karşılamaktadır⁷⁰. Aşağıda Japon-ABD KSA'nın oluşumuna giden tarihi süreç ve anlaşmaların temel esaslarına yer verilecektir.

İkinci Cihan Harbi, Japonya'nın ABD işgaline girmesini neticesini getirmişti. Ancak ABD İşgal İdaresi, Japonya'da hayata geçirilmesi planlanan demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin yerleşmesini beklemeden 1951'de yönetimden çekildi. Zira, bölgede ABD'nin başa çıkması gereken daha önemli bir gelişme vardı. Kuzey Kore askerî kuvvetleri Kore Cumhuriyeti'ni (Güney Kore'yi) işgal etmişti. Japonya'daki İşgal İdaresinin lideri MacArthur'un tek görevi Japonya'yı yönetmek değildi. Kendisinin Uzak-Doğu Baş Kumandanı olması hasebiyle hemen Kore'de patlak veren vaziyetle ilgilenmesi gerekmişti. Bu sırada BM Güvenlik Konseyi Kore ile ilgili bir karar almıştı. Japonya'nın bu durumu fırsat

67 International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces*, s. 42.

68 C. Muñoz, D. Boylan, "As defeat of Islamic State nears, Americans and Iraqis start negotiating presence of U. S. Troops", *The Washington Times*, 16 May 2017, <https://bit.ly/2RzPaQJ> (25.09.2018).

69 Honma, s. 365-366.

70 H. Matsutani, *Japonya'nın Dış Politikası ve Türkiye*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yay., İstanbul, 2009, s. 22.

bilip BM'nin Kore ile ilgili yetkilendirdiği askerî kuvvetlere destek vereceğini ilan etmesi, işgali bitirmek isteyen ABD'nin de beklediği bir açıklamaydı. Bunun üzerine, 8 Eylül 1951'de, Japonya'daki işgal idaresini sona erdirmek maksadıyla San Fransisco'da bir barış andlaşması imza edildi. Andlaşma, Japonya'ya daha önceden savaş açmış devletlerin kahir ekseriyetiyle Japonya arasında akdedilmişti⁷¹. Dahası, aynı gün ABD ile Japonya arasında bir güvenlik andlaşması akdedildi⁷². Andlaşma'ya göre, ABD Uzak Doğuda uluslararası barış ve güvenliğin temini için Japon ülkesinde hava, kara ve deniz kuvvetleri bulundurma hakkına sahip olacaktı⁷³. Bu Andlaşma'da askerlerin statüsünün ne şekilde belirleneceği de hükme bağlanmıştı.

Japonya'da işgalin hitama ermesiyle ABD ile akdedilen Güvenlik Andlaşması, Japonya'da faaliyet gösteren ABD askerlerinin durumunun ayrı bir idarî anlaşmayla (*administrative agreement*) düzenlenmesini öngörüyordu. 1952 tarihinde akdedilen İdarî Anlaşma uyarınca Amerikan kuvvet mensubu, sivil personeli ve bunların yakınları hakkında işgal süresince cari olan statü devam edecekti⁷⁴. Japonya'daki ABD işgali süresince ABD kuvvet mensupları, sivil personeli ve bunların yakınları üzerindeki münhasır cezaî yargı yetkisi ABD'ye aitti⁷⁵. Askerlere tanınan bu hukukî statü, ABD'nin o zamanki uluslararası teamül kuralını yansıttığını düşündüğü *Schooner Exchange*⁷⁶ Davasında ortaya konan yetki anlayışına paraleldi.

1951 yılında imza edilen Güvenlik Andlaşması 1960 yılında yeni bir müşterek güvenlik andlaşmasıyla ortadan kaldırıldı⁷⁷. 1960 tarihli Müşterek Güvenlik andlaşması, altıncı maddesinde askerlerin statüsüne dair hükümlerin yeni ve ayrı bir anlaşma ile düzenleneceğini ve daha önce bu konuda imzalanmış İdarî

71 *San Francisco Peace Treaty*, Ministry of Foreign Affairs of Japan, Entry into force 28 May 1952, <https://bit.ly/2rqTddO> (22.09.2018).

72 "Security Treaty between United States of America and Japan", San Francisco, September 8, 1951, *Japan's Foreign Relations-Basic Documents*, Vol. 1, p. 444-448, Bkz. "The World and Japan" Database, <https://bit.ly/2QeKlZK> (23.09.2018).

73 F. Armaoğlu, *Yirminci Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1986, s. 457.

74 "Administrative Agreement under Article III of the Security Treaty between the United States of America and Japan", Tokyo, February 28, 1952, *Japan's Foreign Relations-Basic Documents*, Vol.1, p.472-502, Bkz. "The World and Japan" Database, <https://bit.ly/2G4uU8R> (22.09.2018).

75 Bkz. Administrative Agreement.

76 *The Schooner Exchange v. McFaddon*, The US Supreme Court, 24 Şubat 1812, 11 US 116 (1812), <https://bit.ly/2SvPsIz> (27.04.2018).

77 *Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America* (Japan-U.S. Security Treaty), signed 19 January 1960, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://bit.ly/2RFiYeO> (22.09.2018).

Anlaşmanın⁷⁸ ortadan kaldırılacağını hükme bağlıyordu. Japonya ile ABD arasındaki askerî kuvvetlerin statüsünü belirleyen Anlaşma⁷⁹ Müşterek Güvenlik Andlaşmasıyla aynı gün, 19 Ocak 1960'ta imzalandı. Ne var ki, 1960 tarihli Kuvvetler Statüsü Anlaşmasında da, askerler üzerindeki yargı yetkisine dair hükümler 1952 tarihli İdarî Anlaşma'ya nazaran esasen pek değişikliğe uğramamıştı. Oysa Japonya'daki ABD askerî kuvvetlerinin statüsünün ilk kez bir anlaşmayla düzenlendiği 1952 yılından 1960'a kadar KSA'larda yargı yetkisini düzenleyen yeni bir temayül NATO Kuvvetler Statüsü Anlaşması⁸⁰ ile ortaya çıkmıştı. Bu zaviyeden bakıldığında Japon-ABD KSA, modern kuvvetler statüsü anlaşmalarına paralel hükümler içermemektedir. Ancak, Japonya ve ABD'nin karşılıklı güven ve iş birliğine dayanan ikili uygulaması sayesinde diğer kuvvet statüsü anlaşmalarından pek farklı bir durum mevzubahis olmamıştır⁸¹.

Japon-ABD KSA'nın cezaî yargı yetkisine ilişkin hükümleri on yedinci maddede ele alınmıştır. On yedinci maddenin birinci fıkrasında cezaî yetkiye ilişkin genel kurallar belirtilmiştir. İkinci fıkrada, iki devletin münhasıran yetkili olacağı durumlar ayrı ayrı açıklanmış, üçüncü fıkrada ise mütedahil yetki (concurrent jurisdiction) durumunda hangi devletin rüçhanlı yetkiyi haiz olacağı izah edilmiştir.

Birinci fıkraya göre, ABD askerî makamları, Amerikan kanunlarının askerleri hakkında kendisine ceza ve disiplin bağlamında verdiği tüm yetkileri Japonya'da bulunan ABD askerleri üzerinde kullanma hakkına sahiptir⁸². Japonya ise kural olarak, ABD askerlerinin, sivil personelinin (*civilian component*) ve yakınlarının (*dependants*) Japon kanunlarına göre suç teşkil eden fiilleri bakımından yargı yetkisini haizdir⁸³.

İkinci fıkraya göre, ABD askerî makamları, ABD askerî kanunlarına tabi olan kişiler hakkında, Japon kanunlarının bir ceza öngörmediği fiiller bakımından

78 Bkz. Administrative Agreement... note 74.

79 *Agreement under Article VI of the Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Japan* (Agreement regarding the Status of United States Armed Forces in Japan), signed 19 January 1960, 11 U.S.T. 1652, T.I.A.S. No. 4510. Bkz. Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://bit.ly/2BWivCv3> (23.09.2018). (Bundan sonra Japon-ABD KSA).

80 Bkz. *Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces*, (NATO SOFA), 19 June 1951, <https://bit.ly/2SrUblE> (27.10.2018); Fransızca metin için bkz. *Convention entre les Etats parties au Traité de l'Atlantique Nord sur le statut de leurs forces*, <https://bit.ly/2rqTLcQ> (13.09.2018). Madde 7 hükmü. (Bundan sonra NATO KSA).

81 D. Sonnenberg, D. A. Timm, "United States Forces in Japan: The Agreements Regarding Status of Foreign Forces in Japan" in D. Fleck (ed.), *The Handbook of the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford., 2003, s. 389.

82 Bkz. Japon- ABD KSA, note 79, madde 17(1)(a) hükmü.

83 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(1)(b) hükmü.

-ABD'nin emniyetine karşı suçlar da dahil olmak üzere- münhasıran yetkilidir. Japonya, ABD askerlerinin, sivil personelinin ve yakınlarının Japon kanunlarına göre suç teşkil eden ve fakat ABD kanunlarınca suç teşkil etmeyen -Japonya'nın emniyetine karşı suçlar da dahil olmak üzere- fiilleri bakımından münhasıran yetkilidir⁸⁴. Fıkra hükmüne göre devletin emniyetine karşı suçlara, vatana hıyanet (*treason against the state*), sabotaj, casusluk, milli savunmaya veya diğer resmi sırlara ilişkin herhangi bir kanunun ihlali dahildir⁸⁵.

Üçüncü fıkraya göre, eğer mütedahil yetki (her iki devletin de yetkili olması durumu) varsa, aşağıdaki kurallar cari olacaktır. ABD askerlerinin, sivil personelinin ve yakınlarının:

- i) yalnızca ABD mülküne veya emniyetine karşı işledikleri suçlarda,
- ii) sadece bir diğer ABD kuvvet mensubu, sivil personeli ve yakınlarına yahut bunların mülklerine karşı işledikleri suçlarda,
- iii) resmi görevin ifasında işledikleri fiil veya ihmallerinden kaynaklanan suçlarda

ABD askerî makamları, yargı yetkisini icra etmede önceliklidir⁸⁶. Bu suçların dışında Japon makamları yargı yetkisini icra etmede önceliklidir⁸⁷.

Japon-ABD KSA'nın ilgili hükmü uyarınca yargı yetkisini icra etmede öncelik hakkı sahibi olan devlet yetkisini icra etmemeye karar verirse diğer tarafı bundan en kısa sürede haberdar eder. Yargı yetkisini icra etmede öncelik sahibi olan devlet makamları kendilerine, karşı taraftan gönderilen yetkiden feragat talebine -eğer öncelik hakkı sahibi olmayan diğer devlet bu feragata özel bir önem atfediyorsa- hayırhahlıkla cevap vermelidirler⁸⁸.

Her ne kadar KSA hükümleri yetkiden feragat bahsini yukarıdaki gibi düzenlese de, uygulamaya son şeklini veren taraflar arasında gerçekleşen bir centilmen anlaşması olmuştur ve Japonya buna uymaya devam etmektedir⁸⁹. Buna göre, Japonya kendisinin rüçhanlı yetki sahibi olduğu hallerde, ABD makamlarından yetkisinden feragate ilişkin bir talep alırsa buna olumlu yanıt verip hakından feragat edecektir velev ki vaka üzerinde yargı yetkisi icra etmek Japonya için özel bir önemde olmasın⁹⁰. Literatürde peşinen feragat (*advance waiver*)

84 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(2) (a) ve (b) hükümleri.

85 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(2) (c) hükmü.

86 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(3)(a) hükmü.

87 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(3)(b) hükmü.

88 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(3)(c) hükmü.

89 Bkz. Sonnenberg, Timm, s. 387.

90 Bkz. Agreed Minutes to Japan- US SOFA, Madde 17 Re para (5)(1) hükmü. Ayrıca bkz. R. B. Finn, *Winners in Peace*, University of California Press, 1992, s. 311.

olarak zikredilen bu sistem ilk kez Hollanda'nın ABD ile 1954 tarihinde akdettiği KSA'da yer almıştır⁹¹.

Cha'ya göre, Japon-ABD KSA'daki feragate dair hükümler ABD'nin faydasına hizmet etmektedir. Zira, muğlak bir ifade olan feragat talebini hayırhahlıkla değerlendirmek (*to give sympathetic consideration*) hükmü ABD makamlarının keyfi davranmasına sebep olmaktadır. Dahası Cha, ABD makamlarını kendilerine yapılan feragat taleplerini siyasî maksatlarına muvafık biçimde değerlendirmekle itham etmiştir⁹².

ABD askerî makamlarının, Japon ülkesinde mutaden mukîm bulunan veya Japon tabiiyetinde olan kişiler üzerinde yetkisi sözkonusu değildir velev ki bu kişiler ABD askerî kuvvetlerinin mensubu olsun⁹³. Japonya ve ABD'den çifte vatandaşlıkları bulunup aynı zamanda ABD kuvvet mensubu, sivil personeli veya yakınlarından olan kişiler ise cezaî yargı yetkisi bakımından sadece ABD vatandaşları gibi muamele göreceklendir⁹⁴.

Japon makamları, ABD kuvvet mensubu, sivil personeli veya yakınlarından birini yakaladığında vaziyeti hemen ABD askerî makamlarına bildirmelidir⁹⁵. Eğer şüpheli ABD makamlarının elinde bulunuyorsa, Japonya tarafından hakkında Japonya'nın yetkisine giren bir suçtan yargı süreci başlatılıncaya kadar şüpheli ABD makamlarının gözetiminde kalacaktır⁹⁶. Bu hükmün mefhum-u muhalifinden anlaşılacağı üzere Japonya'nın yargı yetkisini haiz bulunduğu bir durumda şüpheli Japon makamlarınca yakalanmışsa muhakeme öncesi süreçte de Japon makamlarının yedinde kalacaktır. Kabul eden devletin yargı süreci öncesinde şüpheliyi elinde bulundurabilmesi (*pre-trial custody*) başka kuvvetler statüsü anlaşmalarında nadir görülen bir haktır⁹⁷.

Japon- ABD KSA'daki yetkiye ilişkin maddenin müteakip fıkraları, yargı süreçlerinde iki taraf arasında işbirliği, adil yargılanma teminatları gibi hususlara ilişkindir⁹⁸.

91 *Agreement with Annex between the United States of America and the Netherlands Regarding the Stationing of United States Armed Forces in the Netherlands*, signed 13 August 1954, 6 U.S.T. 103, T.I.A.S. No: 3174, 251 UNTS 91.

92 Cha, s. 515-516.

93 Bkz. Japon-ABD KSA, madde 17(4) hükmü.

94 Bkz. Agreed Minutes to Japan- US SOFA, note 98, Madde 17, Re para (4).

95 Bkz. Japon-ABD KSA, madde 17(5)(b) hükmü.

96 Bkz. Japon- ABD KSA, madde 17(5)(c) hükmü.

97 Honma, s. 368, dn. 8.

98 Japon-ABD KSA'ya ilişkin diğer hükümler için bkz. *Agreed Minutes to the Agreement under Article VI of the Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Japan*, 19 January 1960, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://bit.ly/2BWivCv3> (23.09.2018). (Agreed Minutes to Japan-US SOFA).

Japonya, Güney Kore'nin güvenliği ile ilgili alınan BM Güvenlik Konseyi kararı⁹⁹ üzerine 1950 yılında kendi rızasıyla ülkesini bu çerçevede gelecek Çok Uluslu Güç askerlerine açmıştır. BM kararını müteakip Kuzey Kore'ye karşı savaşmak üzere Japon ülkesine gelecek olan askerlerin statüsü bir anlaşma ile düzenlenmemiştir. Ağustos 1952 tarihinde Japonya, iki İngiliz askerini bir taksiciyi gaspetmek suçundan yargılayıp iki buçuk yıl hapse mahkûm etmişti. Alkollü vaziyette, Japon taksiciyi gaspeden İngiliz bahriyelileri açıkça görev statüsünün dışında bulunmalarına ve Japon mahkemelerinin yargı yetkisi kapsamında bulunmalarına rağmen Birleşik Krallık, Japonya'nın askerler üzerinde cezaî yargı yetkisinin bulunmadığından bahisle Japonya'yı şiddetli biçimde protesto etmiş ve nihayet, Kasım 1952'de, askerlerin salıverilmesini sağlamıştır¹⁰⁰. Bu gelişme, BM çağrısıyla oluşturulan Çok Güç'ün statüsüne ilişkin bir anlaşmanın gerekliliğini ortaya çıkardı. 1954 yılında, Japon ülkesinde bulunan BM kuvvetlerinin statüsüne dair bir anlaşma akdedildi¹⁰¹. Anlaşma, bir tarafta Çok Uluslu Güç'ün nam ve hesabına hareket eden ABD, diğer tarafta ise Japonya arasında imza edilmiştir. Bu anlaşma esas itibarıyla, ABD ve Japonya arasındaki kuvvetler statüsü anlaşmalarının oluşturduğu rejime benzer hükümler taşımaktadır¹⁰².

BM kuvvetlerinin Japonya'daki statüsünü düzenleyen Anlaşma'ya göre, Çok Uluslu Güç'ün Kore toprağındaki vazifesini tamamlayıp buradan çekilmesini müteakip en geç doksan gün içinde Japonya ülkesini de terketmeleri gerekmektedir. Mezkur KSA'nın geçerlilik süresi, çokuluslu gücün Kore operasyonu ile tahdit edilmiştir. Bir diğer deyişle, çokuluslu güç mensupları Kore operasyonunun bitiminden en geç üç ay sonra mezkur KSA'da öngörülen hukukî statüden faydalanamayacaklardır¹⁰³.

Japonya ile BM kuvvetlerinin statüsüne dair akdedilen 1954 tarihli KSA'nın çok taraflı anlaşma olmasının yanında bir diğer dikkat çekici hususiyeti ise birçok KSA'nın tersine bu anlaşmanın temelini, müşterek güvenlik anlaşması, askerî üs anlaşması gibi önceden akdedilmiş bir anlaşmadan değil, sadece ve sadece BM Şartının ikinci maddesinin beşinci fıkraya hükmünden alıyor olmasıdır¹⁰⁴. Buna göre: *"Tüm üyeler, örgütün işbu Anlaşma gereği giriştiği tüm ey-*

99 UN SC Res. 84 (1950), Résolution du 27 juin 1950.

100 S. Wilson, R. Cribb, B. Trefalt, D. Aszkielowicz, *Japanese War Criminals: The Politics of Justice After the Second World War*, Columbia University Press, 2017, s. 185.

101 *Status of United Nations Forces in Japan, Agreement and Agreed Official Minutes*, Signed at Tokyo February 19, 1954, Entered into force June 11, 1954, 5 U.S.T. 1123 (1954). (Bundan sonra Status of United Nations Forces in Japan).

102 Sonnenberg, Timm, s. 391.

103 Status of United Nations Forces in Japan, madde 24 ve 25 hükümleri.

104 Bkz. Status of United Nations Forces in Japan, dibace.

*lemlerde örgüte her türlü yardımı yaparlar ve Birleşmiş Milletler tarafından aleyhinde önleme veya zorlama eylemine girilen herhangi bir devlete yardım etmekten kaçınırlar.*¹⁰⁵

A. Japon-ABD Uygulamasından Örnek Vakalar

30 Ocak 1957 tarihinde, Japonya'daki Weir Kampı'nda ABD askerleri tatbikat yapıyorlardı. Japon halkından bazı kişiler de tatbikatta çıkan boş kovanları topluyorlardı. Tatbikata bir süre ara verildiği esnada William S. Girard isimli bir üçüncü sınıf uzman, makineli tüfeklerden birini beklemek üzere görevlendirildi¹⁰⁶. Girard kovan toplayan yaşlı bir kadın ve adama Japonca seslenerek onlara “burada çok daha fazlası var” diyerek tepeciğın yamacına çağırđı. Yaşlı kadın ve adam, bir süre bu yamaçta kovan topladı. Askerin davranışından şüphelenince yaşlı kadın (Naka Sakai) koşarak kaçmaya başladı. Bunun üzerine asker yaşlı kadına ve adama (Hideharu Onozeki) sekiz metre mesafeden tüfeğinin içine yerleştirdiğı boş mermi kovanlarıyla ateş etti. Yaşlı kadının atar damarı isabet alıp yırtıldı ve kan kaybından öldü¹⁰⁷. ABD'li askerî yetkililer, Girard'ın resmî görev statüsü kapsamındayken fiili işlediğini dolayısıyla olayda Japonya'nın değıl kendilerinin rüçhanlı yargı yetkisini haiz olduklarını savundular¹⁰⁸. Müşterek komitede tarafların yaptığı görüşmeler sonrasında ABD, Girard'ın yargılamasını Japonya'ya bırakmayı kabul etti. ABD makamları, idarî anlaşmanın yedinci maddesinin 3(c) hükmü uyarınca Girard hakkında yargı yetkisini kullanmayacağını Japon makamlarına bildirdi. Akabinde ise, ABD, Girard'ı yargılanmak üzere Japon makamlarına teslim etti. Girard, Japon makamları tarafından yaralamak suretiyle ölüme sebebiyet vermek suçundan yargılandı¹⁰⁹. Girard savunmasında, Japonları oradan uzaklaştırmak için ateş ettiğini ve boş kovanın kimseyi yaralayabileceğini düşünmediğini belirtti¹¹⁰.

105 Bkz. A. Gündüz, *Milletlerarası Hukuk: Konu Anlatımı, Temel Belgeler, Örnek Kararlar*, R. V. Günel (ed.), Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 111; İ. Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler, Basic Documents in International Law*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 14. İngilizce metin için bkz. M. D. Evans, “UN Charter, Article 2(5)”, *Blackstone's International Law Documents*, OUP, Oxford, 2015, s. 10; *Nation Unies*, La Charte des Nations Unies, 1 UNTS XVI, <https://bit.ly/1Th6oLq> (24.09.2018).

106 H. S. Pointer, “Status of Forces Agreement, Due Process and Fair Trial: The Japanese Experience” in H. Chiu (ed.) *Occasional Papers Reprint Series in Contemporary Asian Studies*, No. 7, 1979, s. 41.

107 Bkz., J. M. Snee, K. A. Pye, “Japanese Statement in the Criminal Jurisdiction Sub-Committee of the Joint Committee”, *Status of Forces Agreement and Criminal Jurisdiction*, Oceana Publications, New York, 1957, s. 161-162.

108 Snee, Pye, s. 50

109 Pointer, s. 41.

110 Snee, Pye, s. 157.

Uzak Doğu'daki ABD Kumandanlığı'nın Ocak 1956 tarihinde yayınladığı bir genelgeye göre resmî görev, bir askerin görev esnasındaki tüm davranışlarını değil yalnızca görevin icrası kapsamındaki davranışlarını kapsar. Bu sebeple, vazifeden esash bir sapma resmî görevin dışında addedilir¹¹¹. Görev statüsünün belirlenmesi çoğu kez asker üzerinde hangi devletin yargı yetkisini icra edeceğini belirlediğinden hassas bir konu olmuştur. 1974 yazında, görev statüsüyle ilgili bir başka vaka gerçekleşmiştir. Okinawa'da tatbikat sahasına yakın bölgede Japon siviller hayvanları için ot kesiyor ve askerlerin tatbikatından çıkan boş kovanları topluyorlardı. Bu sivillerin atış menziline girmemesini temin için görevlendirilen bir ABD askeri, bir Japon sivil kolundan vurarak kolunun kırılmasına sebep oldu. İlk etapta askerin bağlı olduğu hava kuvvetlerinden gelen açıklama askerin fiilinin görev kapsamını aştığı bu sebeple kendisinin Japon makamlarına tesliminin uygun olduğu yönündeydi. Fakat daha sonra ABD askerî makamları, sözkonusu askerin görev vesikasının bulunduğunu ve asker hakkında ABD'nin yargı yetkisini kullanacağını açıkladılar. Olay hakkında kimin yargı yetkisi kullanılacağı meselesi müşterek komisyonda ele alındı. Uzun süren müzakereler neticesinde Japon tarafı, konu hakkında ABD'nin yargı yetkisini kullanmasını kabullendi. Kamuoyunda çok tepki çeken bu olay hakkında Japon Adalet Bakanı askerin gerekli en ağır cezayı alacağından emin olduğu şeklinde bir açıklama yaparak halkı teskin etse de ABD makamları mezkur askere yalnızca bir disiplin cezası vermekle iktifa etmişlerdir¹¹².

III. ABD-Güney Kore Kuvvetler Statüsü Rejimi

A. Kore-ABD Uygulama Anlaşması

Eylül 1949 tarihi itibariyle tüm ABD askerleri Kore topraklarından büyük ölçüde çekilmişti. Güney Kore toprağında sadece *United States Military Advisory Group to the Republic of Korea* (KMAG) mevcuttu¹¹³. Kore'de bulunan ABD askerlerinin statüsünü belirleyen hukukî vesika ise 1948 yılında akdedilen bir uygulama anlaşmasıydı (*executive agreement*)¹¹⁴. Buna göre, ABD Generalinin idaresinde bulunan tüm askerler, sivil personel ve yakınları dahil olmak üzere, ABD'nin münhasır yargı yetkisine tabidir. Ayrıca bu kişiler, Kore Cumhuriyeti

111 Bkz. P. J. Conderman, "Jurisdiction" in D. Fleck (ed.) *The Handbook the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003, s. 111; Snee, Pye, s. 163; Pointer, s. 41.

112 Bkz. Pointer, s. 42.

113 Bkz. R. K. Sawyer, *Military Advisors in Korea: KMAG in Peace and War*, Walter G. Hermes (ed.), Center of Military History United States Army, Washington, D.C., 1988, s. 49, 114, 165; H. Kissinger, *Diplomasi*, Terc. İ. H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2006, s. 455.

114 *Executive Agreement between the President of the Republic of Korea and the Commanding General, United States Army Forces in Korea, Concerning Interim Military and Security Matters during the Transitional Period*, Signed 24 August 1948, 79 UNTS 57.

makamları tarafından derdest edildikleri takdirde hemen ABD askerî makamlarının gözetim ve kontrolüne teslim edilmelidirler¹¹⁵.

B. Kore Savaşı, Kuvvetler Statüsü Anlaşmaları ve Örnek Vakalar

ABD askerlerinin Kore toprağından çekilmiş olması, Sovyetler için ABD'yi Asya-Pasifikten atmak için iyi bir fırsattı¹¹⁶. Ayrıca, Sovyet-ABD mücadelesi, Çin'de otuz yıldır süregiden iç savaşın 1949 yılında komünistler lehine neticelenmesi ile yeni bir boyut kazanıyordu¹¹⁷. Çin'de komünistlerin iktidarı ele geçirmesinden cesaret bulan Sovyetler Birliği, Haziran 1950'de Kuzey Kore'yi Güney Kore topraklarına saldırttı¹¹⁸. Bu tecavüzü¹¹⁹, ABD'nin komünist siyasete karşı duruşunun test edilmesi olarak değerlendiren ABD, buna göz yummayacağını gösterdi ve Birleşmiş Milletler'i harekete geçirdi. Oysa, BM Güvenlik Konseyinden BM Şartı'nın VII. Bölüm'ü kapsamında karar çıkartabilmek için beş daimi üye arasında bulunan Sovyetler'in de olumlu reyini gerekiyordu. Ancak Çin'deki komünist yönetim iktidara gelince eski idarî kadro, Çin'nin Tayvan adasına yerleşmiş ve sürgünde hükümet statüsünde bulunuyordu¹²⁰. Bu sebeple, Çin Komünist İdaresi'nin BM Güvenlik Konseyinde Çin Devleti'ni temsil edemeyeceği kabul ediliyordu. İşte bu durumu protesto etmek amacıyla Sovyetler Birliği temsilcileri, aylardan beri Güvenlik Konseyi toplantılarına katılmıyordu¹²¹. Durum bu minvaldeyken ABD, Kore için Güvenlik Konseyi'nden BM Şartı'nın VII. Bölüm'ü kapsamında karar çıkartmayı başardı. Kore için Konsey'de alınan 25 Haziran 1950 tarih ve 82 sayılı ilk kararlar BM, taraflara ateşkes çağrısında bulunup Kuzey Kore birliklerinin 38. Enlemin kuzeyine çekilmesini istiyordu¹²². 27 Haziran 1950'de çıkan 83 sayılı ikinci kararda Güney Kore'ye kuzeyden gelen saldırıyı püskürtmesi için yardım edilmesi çağrısı yapılıyordu¹²³. 84 sayılı, 7 Temmuz 1950 tarihli kararlar ise ABD'nin komutasında Çok Uluslu Güç oluşturulması tavsiye ediliyor, ABD'den bu Güç'ün başına geçmesi rica ediliyordu. Ayrıca Kuzey

115 Executive Agreement..., madde 3 hükmü.

116 Armaoğlu, s. 455.

117 ABD kuvvetleri, müttefikleri olan Çin toprağı bu gelişme üzerine terkettiler. H. Chiu, "The United States Status of Forces Agreement With the Republic of China: Some Criminal Case Studies", *Boston College Int'l & Comp. L. Rev.*, Vol. 3 No.1, 1979, s. 69.

118 L. Scott, "International History" in J. Baylis, S. Smith, P. Owens (eds.), *The Globalization of World Politics*, OUP, Oxford, New York, 2011, s. 57; Armaoğlu, s. 455.

119 M. C. Kul, *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Tecavüz (Saldırı) Suçu*, On İki Levha Yay., İstanbul, 2016, s. 39.

120 A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, CUP, Cambridge, 2007, s. 57.

121 Kissinger, s. 455; Malanczuk, s. 392.

122 UN SC Res. 82(1950), <https://bit.ly/2EjzPkB> (25.09.2018). "Demande la cessation immédiate des hostilités; Invite les autorités de la Coreé du Nord à retirer immédiatement leurs forces armées sur le 38e parallèle." Vurgu metne aittir.

Kore'ye karşı, BM bayrak ve flamalarının kullanılmasına da izin veriliyordu¹²⁴. Sovyetler Birliği, yukarıda bahsedilen kararların çıkmasını engelleyemediyse de daha sonraki Güvenlik Konseyi toplantılarına katılmış ve Güvenlik Konseyi karar taslaklarını bloke etmiştir. Bu vaziyet ABD'yi, BM Genel Kurulu'ndan Barış İçin Birleşme (*Uniting for Peace*)¹²⁵ isminde bir karar çıkartmaya sevk etmiştir. ABD, Barış için Birleşme Kararı'yla Kuzey Kore'ye karşı girişilen Çok Uluslu Güç'ün müdahalesini meşru bir zeminde sürdürmeyi amaçlamıştır¹²⁶. Doktrinde Kore için oluşturulan Çok Uluslu Güç'ün herhangi bir şekilde Birleşmiş Milletler Güç'ü olarak nitelendirilmesinin çok şüpheli olduğu¹²⁷ belirtilmişse de Çok Uluslu Güç'ün yaptığıının en azından BM'nin yetkilendirmesi dahilinde bir müşterek meşru müdafaa olduğunu kabul etmek gerekir.

ABD liderliğindeki BM çokuluslu gücünün komutasına ABD için İkinci Cihan Harbi'nde Uzak Doğu'da önemli hizmetler vermiş olan General MacArthur getirildi. Türkiye'nin de bir tugayla katıldığı¹²⁸ Kore savaşı üç yıl sürmüş ve üç milyon insan öldükten sonra savaş öncesi sınırlara, 38 enleme, geri dönmüştür¹²⁹. 33,629 ABD, 1,109 Birleşik Krallık askerinin ve sayısız Korelinin öldüğü savaşta Türkiye 717¹³⁰ şehit vermiştir. 27 Temmuz 1953'te imzalanan Mütareke ile Kore Savaşı sona ermiştir¹³¹.

123 UN SC Res. 83(1950), <https://bit.ly/2UmEMhm> (25.09.2018).

124 UN SC Res. 84(1950), <https://bit.ly/2UmEMhm> (25.09.2018).

125 UN GA Res. 377(V) (1950), *Uniting for Peace*, <https://bit.ly/2L1CCPV> (25.09.2018).

126 Barış İçin Birleşme Kararı ve BM Genel Kurul'unun yetkileri hakkındaki tartışmalar için bkz. A. Udoh, "Invoking the 'Uniting for Peace' Resolution of 1950 to Authorize the Use of Humanitarian Military Intervention and Prevent Mass Atrocities in Syria", *Williamette Journal of International Law & Dispute Resolution*, Vol. 23, No. 1, 2015, s. 210; L. D. Johnson, "Uniting for Peace Does It Still Serve Any Useful Purpose", *AJIL Unbound*, Vol. 108, 2014-2015, s. 112; "Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter)", *Advisory Opinion*, ICJ Reports, 1962, s. 151, 163; S. Ögüt, 21. *Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması*, On İki Levha Yay., İstanbul, 2014, s. 65; Malanczuk, s. 379.

127 Malanczuk, s. 392.

128 Armaoğlu, s. 455.

129 *Agreement between the Commander-in-Chief, United Nations Command, on the one hand, and the Supreme Commander of the Korean People's Army and the Commander of the Chinese People's volunteers, on the other hand, concerning a military armistice in Korea* (Korean War Armistice Agreement), 4 U.S.T. 234, T.I.A.S. No: 2782 Bkz. <https://2001-2009.state.gov/t/ac/rls/or/2004/31006.htm> (26.09.2018). Ayrıca bkz. Scott, s. 57.

130 Bkz. United States Forces Korea, United Nations Command, <https://bit.ly/2zJNE84> (26.09.2018).

131 Korean War Armistice Agreement, madde 2, 13(b) hükmü.

Güney Kore topraklarında Kuzey Kore, Sovyet ve gönüllü Çin birliklerine karşı savaşmaya giden çokuluslu güce mensup çeşitli ülke askerlerinin¹³² statüsü herhangi bir KSA ile tanzim edilmedi¹³³. Her ne kadar klasik bir KSA'da yer alacak hükümleri içermese de 24 Mayıs 1952'de Kore Cumhuriyeti ile çokuluslu güç arasında yapılan Ekonomik Koordinasyon Anlaşmasında (Meyer Anlaşması)¹³⁴, askerlerin Kore toprağında vazifelerini ifa için gerekli olan ayrıcalık ve bağımsızlıkların taraflarına tanınacağına dair bir hüküm yer almaktaydı¹³⁵. Uygulamada bu hüküm, çokuluslu güç askerlerine gümrük vergilerine tabi olmadan eşya getirmek, tesislerin kullanımı, malzeme temini, yerel vergilere tabi olmamak gibi imtiyazlar tanıdığı şeklinde yorumlanmıştır¹³⁶.

ABD ise Güney Kore (Kore Cumhuriyeti) ile nota teatisi yoluyla bir anlaşma yaparak kendi askerlerinin hukukî statüsünü düzenledi¹³⁷. Güney Kore'nin Taejon şehrinde imzalandığı için bu isimle bilinen anlaşmaya göre:

i) ABD askerleri üzerinde münhasır yargı yetkisi ABD makamlarına ait olacaktır.

ii) ABD makamları, ABD askerî kuvvetlerine karşı suç işleyen Kore vatandaşlarını yakalarsa bu kişileri en kısa sürede Kore sivil makamlarına teslim edecektir.

iii) ABD askerleri, Kore makamları tarafından yalnızca ve ancak ABD mahkemelerine teslim edileceklerdir.

132 Mütareke imzalandığında çokuluslu gücün katılım durumu şu vaziyettedir: Kore Cumhuriyeti: 590,911; ABD: 302,483; Birleşik Krallık: 14,198; Kanada: 6,146; Türkiye: 5,453; Avustralya: 2,282; Filipinler: 1,496; Yeni Zelanda: 1,385; Tayland: 1,204; Etiyopya: 1,271; Yunanistan: 1,263; Fransa: 1,119; Kolombiya: 1,068; Belçika: 900; Güney Afrika: 826; Hollanda: 819; Lüksemburg: 44. Bkz. United States Forces Korea, United Nations Command.

133 Voetelink, 2015, s. 46.

134 Literatürde mezkur anlaşma, bunu imzalayan kişinin soyadına atfen Meyer Anlaşması olarak bilinmektedir.

135 *Agreement on Economic Coordination between the Republic of Korea and the Unified Command of 24 May 1952*, 3 U.S.T. 4420, T.I.A.S No: 2593, 179 UNTS 23.

136 D. A. Timm, "Visiting Forces in Korea" in D. Fleck (ed), *The Handbook the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003, s. 449.

137 *Agreement Concerning Jurisdiction over Offences by the United States Forces in Korea of 12 July 1950*, 5 U.S.T. 1408, T.I.A.S. No: 3012; Échange de notes constituant un accord relatif à la compétence en matière d'infractions commises par les membres des forces armées des États-Unis en Corée, Taejon, 12 juillet 1950. Bkz. 222 *Nations Unies Recueil des Traités 1955*, No. 3029, s. 230 et seq. <https://bit.ly/2KZA30A> (25.09.2018). 1948 yılında Kore' deki ABD askerlerinin durumuna dair akdedilen uygulama anlaşmasının (bkz. note 114) ABD askerlerinin büyük çoğunluğunun Eylül 1949 itibarıyla çekilmesiyle geçerliliğini yitirdiği ileri sürülebilirdi. Bu ihtimali gözönünde bulunduran ABD makamları Güney Kore ile yeni bir anlaşma yapmayı yerinde görmüşlerdir. Timm, s. 448, dn. 31.

iv) ABD makamları, savaş şartları dolayısıyla Kore mahkemelerinin yokluğu/ yetersizliği sebebiyle, kendilerinden talep edilmediği sürece bir Koreli'yi yargılamayacaklardır.

ABD ile Güney Kore arasında anlaşma niteliği taşıyan nota teatisinin yukarıda izah edilen son hükmünden de anlaşılacağı gibi savaş şartları altındaki Güney Kore'nin, harbe Güney Kore'yi desteklemek üzere katılan yabancı askerler üzerinde yargı yetkisi icra etmek şöyle dursun, kendi vatandaşlarını yargılayacak düzeyde yeterli örgütlenmesi mevcut değildi. Bu sebeple gönderen devletler kendi askerleri üzerinde yargı yetkisini Güney Kore'nin bir itirazı olmaksızın icra etmişlerdir. Mesela, Hollanda askerî makamları, kendi askerî mahkemesini kurmuş ve Güney Kore'nin zımnî rızasıyla Hollandalı askerler üzerinde yargı yetkisini icra etmiştir¹³⁸.

Temmuz 1953'te yapılan mütarekenin dördüncü maddesi, mütarekenin imzalanmasını müteakip üç ay içerisinde bir konferans toplanmasını ve Kore sorununa kalıcı bir çözüm getiren bir sulh andlaşması akdedilmesini öngörüyordu. Fakat bu konferans gerçekleşmeyince Kore Cumhuriyeti'ndeki ABD askerleri savaş döneminde akdedilen KSA hükümlerine göre statülerini sürdürmeye devam ettiler. Oysa Kore Cumhuriyeti, yeni bir KSA ile durumun düzenlenmesi için müzakerelere başlamak istiyordu. Kore ülkesindeki otoriter rejim önce bir öğrenci ayaklanmasıyla devrildi. Daha sonra gelen hükümet ise bir ay sonra bir askerî darbe ile iktidardan alındı. Siyasi durum nispeten düzelince yeni bir KSA yapmaya ancak muvaffak olundu¹³⁹. 1966 tarihinde taraflar arasında akdedilen anlaşma, NATO KSA olsun, Japonya ile ABD arasındaki anlaşmalar ve diğer KSA tecrübelerinin yansıtıldığı bir metin oldu¹⁴⁰. Mezkur KSA, temelini taraflar arasında 1953 yılında akdedilmiş Müşterek Savunma Andlaşmasından almaktaydı¹⁴¹. 1966 tarihinde imzalanan ve imzalanmasından yedi ay sonra yürürlüğe giren bu Anlaşma, taraflar arasında askerlerin statüsüne dair imzalanan 1950 tarihli Taejon Anlaşmasını yürürlükten kaldırmıştır¹⁴².

138 Buurman van Vreeden, 1953, s. 354-355'den nakleden Voetelink, 2015, s. 46, dn. 39.

139 "South Korea-Timeline", BBC, 1 May 2018, <https://bbc.in/2G1hCdb> (26.09.2018).

140 Anlaşma metni için bkz. *Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Korea of 9 July 1966*, 17 U.S.T. 1677, 1703, T.I.A.S. No: 6127, 674 UNTS 199. (bundan sonra Güney Kore-ABD KSA) <https://bit.ly/2Qi93zd> (26.09.2018).

141 *Mutual Defence Treaty between the United States and the Republic of Korea of 1 October 1953*, 5 U.S.T. 2368, T.I.A.S. No: 3097, 238 UNTS 199.

142 Güney Kore-ABD KSA, madde 29, para 3.

Kore Cumhuriyeti ile ABD arasında kuvvetlerin statüsünü belirleyen temel anlaşma olan 1966 tarihli bu KSA, çeşitli maddelere değişiklik getiren anlaşma ve müteakip anlaşma muhtıraları, nota teatileri ile uygulamada son şeklini almıştır¹⁴³. Aşağıda askerlerin statüsüne ilişkin hukukî fotoğrafın son hali izah edilecektir.

1966 tarihli Güney Kore-ABD KSA'da cezaî yetkiyi düzenleyen XXII. maddenin birinci fıkrasına göre, ABD askerî makamları, Amerikan kanunlarının kendilerine ceza ve disiplin bağlamında tanıdığı tanıdığı tüm yetkiyi Kore Cumhuriyeti'nde bulunan ABD askerleri, sivil personeli ve yakınları üzerinde kullanma hakkına sahiptir¹⁴⁴. Güney Kore ise kural olarak, ABD askerlerinin, sivil personelinin ve yakınlarının Güney Kore kanunlarına göre suç teşkil eden fiilleri bakımından yargı yetkisini haizdir¹⁴⁵.

ABD askerî makamları, ABD askerleri, sivil personeli ve yakınları hakkında, Kore Cumhuriyeti kanunlarının bir ceza öngörmediği fiiller bakımından -ABD'nin emniyetine karşı suçlar da dahil olmak üzere- münhasır yetkiyi haizdir¹⁴⁶. Kore Cumhuriyeti de ABD askerlerinin, sivil personelinin ve yakınlarının Güney Kore kanunlarına göre suç teşkil eden ve fakat ABD kanunlarında suç teşkil etmeyen -Güney Kore'nin emniyetine karşı suçlar da dahil olmak üzere- fiilleri bakımından münhasıran yetkilidir¹⁴⁷. Devletin emniyetine karşı suçlara, vatana hıyanet (*treason against the state*), sabotaj, casusluk, millî savunmaya veya diğer resmi sırlara ilişkin herhangi bir kanunun ihlali dahildir¹⁴⁸.

Mütedahil yetki durumunda, bir diğer tabirle her iki devletin de yetkili olması halinde aşağıdaki kurallar geçerli olacaktır. ABD askerlerinin, sivil personelinin ve yakınlarının:

- i) yalnızca ABD mülküne veya emniyetine karşı işlediği suçlarda,
- ii) sadece bir diğer ABD kuvvet mensubuna, sivil personeline veya yakınlarına yahut bunların mülklerine karşı işlediği suçlarda¹⁴⁹,
- iii) resmi görevin ifasında işlediği fiil veya ihmallerinden kaynaklanan suçlarda ABD askerî makamları, yargı yetkisini icra etmede önceliklidir¹⁵⁰. Bunun dı-

143 Güney Kore-ABD ikili tecrübesine ilişkin vesikaların metni için bkz. *United States Forces Korea: We Go Together*, SOFA Documents, <https://bit.ly/2BUwpT1> (27.09.2018).

144 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(1)(a) hükmü.

145 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(1)(b) hükmü.

146 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(2)(a) hükmü.

147 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(2)(b) hükmü.

148 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(2)(c) hükmü.

149 Doktrinde askerlerin birbirlerine karşı işledikleri suçlara kendi aralarında manasına gelen *inter se* latince ibaresi kullanılmaktadır. Bü tür suçlarda hep gönderen devlet münhasır yetkiyi haiz olur.

150 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(3)(a)(i) ve (ii) hükmü.

şında kalan suçlarda Kore Cumhuriyeti yetkide önceliklidir, bir diğer ifadeyle rüçhanlı yetkiyi haizdir¹⁵¹.

Güney Kore-ABD KSA'nın ilgili hükmü uyarınca yargı yetkisini icra etmede öncelik (rüçhan) hakkı sahibi olan devlet yetkisini icra etmemeye karar verirse diğer tarafı bundan en kısa sürede haberdar eder¹⁵². Yargı yetkisini icra etmede öncelik sahibi olan devlet makamları kendilerine, karşı taraftan gönderilen yetkiden feragat talebine -eğer öncelik hakkı sahibi olmayan diğer devlet bu feragata özel bir önem atfediyorsa- hayırhahlıkla cevap vermelidirler¹⁵³.

Bir devlet suçun işlendiğini öğrendiği tarihten itibaren yirmi bir günden geç olmamak üzere yargı yetkisini öncelikli olarak haiz bulunan tarafa yargı yetkisinden feragat etmesine dair talebini yazılı olarak göndermelidir¹⁵⁴. Bu talebe karşı taraf, talebi almasını müteakip yirmi sekiz gün içinde cevap verir¹⁵⁵. Özel hallerin¹⁵⁶ varlığı halinde bu yirmi sekiz güne on dört gün daha eklenir¹⁵⁷. Şayet yargı yetkisinde öncelik sahibi olan devlet yetkisini kullanmayacağını yukarıdaki süre zarfında bildirir veya süre hitama ermesine rağmen bir cevap vermezse mütedahil yetki sahibi olan diğer devlet yetkisini kullanabilir¹⁵⁸.

Uygulamada iki devlet arasında problem çıkaran husus, trafik ihlalleri gibi meselelerde Güney Kore'nin yetkisini kullanarak her seferinde ABD askerlerini cezalandırması ve buna karşılık ABD makamlarının Kore'nin münhasır yetkisi-

151 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(3)(b) hükmü.

152 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(3)(c) hükmü.

153 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(3)(c) hükmü.

154 1991 *Understandings on Implementation of the Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea and Related Agreed Minutes* (bundan sonra 1991 *Understandings on Implementation*), Madde 22 Paragraph 3(c)(1) hükmü; 2001 *Understanding to the Agreement Under Article IV of the Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea, as amended* (bundan sonra 2001 *Understanding to the Agreement*), madde 22 Paragraph 3(c)(1) hükmü.

155 1991 *Understandings on Implementation*, madde 22 Paragraph 3(c)(2) hükmü; 2001 *Understanding to the Agreement*, madde 22 Paragraph 3(c)(2) hükmü.

156 Özel hallere ilişkin bir liste sunan vesika 1 Şubat 1991 tarihli nota teatisiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Bkz. Exchange of Letters of February 1, 1991, to terminate the Agreed Understandings to the Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea and Exchange of Letters of July 9, 1966 re Implementation of Provisions of Article XXII, Agreed Minute re Paragraph 3 (b).

157 1991 *Understandings on Implementation*, madde 22 Paragraph 3(c)(3) hükmü; 2001 *Understanding to the Agreement*, madde 22, Paragraph 3(c)(3) hükmü.

158 1991 *Understandings on Implementation*, Madde 22 Paragraph 3(c)(4) hükmü; 2001 *Understanding to the Agreement*, madde 22, Paragraph 3(c)(4) hükmü.

ni bu katılımda istimal etmesinden rahatsız olmasıdır. İki ülke arasında kurulan Müşterek Komitede yapılan müzakereler neticesinde Güney Kore ufak vakalarda yetkisini kullanmamayı kabul etmiştir¹⁵⁹. 2001 yılında taraflar arasında kabul edilen Anlaşma Muhtrısına göre ABD, Kore Cumhuriyeti'nden münhasır yetkisinden feragat etmesini veya münhasır yetkisini kullanmamasını mümkün mertebe talep etmeyecektir¹⁶⁰. 2001 yılında taraflar arasında maddi hasarlı trafik kazalarının ceza hukuku kapsamı dışında tutulacağı¹⁶¹ ve yaralamalı kazalarda ise hastahane ve tedavi masraflarının hızlı karşılanmasını sağlayacak bir ön ödeme sistemi öngörülmüştür¹⁶².

Güney Kore-ABD kuvvetler statüsü uygulaması bakımından, insan hayatının sözkonusu olduğu ve Güney Kore kamuoyunun tepkisini çeken bir vaka Hazi-
ran 2002'de gerçekleşmiştir. ABD askerleri Kuzey Kore sınırına otuz kilometre mesafede bulunan bir köyde tatbikat yaparken ortaokul talebesi olan on dört yaşındaki iki kız, yolun kenarında ilerliyordular. Kızlar yola çıkınca 60 tonluk zırhlı AVLM tipi aracın sağ paletinin altında kaldılar ve oracıkta can verdiler¹⁶³. Askerî üs bölgesinde ve fakat resmî görev esnasında işlenen bir fiil olduğu için ABD askerî makamları, kendilerinin Olay bakımından rüçhanlı yetkiye sahip olduklarını belirtti. 2001 yılında Güney Kore ve ABD arasında resmî görevin kapsamına ilişkin kabul edilen hükümde, "resmî görevi yapması için gereken fiillerden esaslî bir sapma kişiyi vazife statüsünün dışına çıkarır" denmektedir¹⁶⁴. Müteakip hükümlerde ise bir askerinin görev statüsünde bulunup bulunmadığına dair aksi ispatlanmadığı sürece geçerli vazife vesikası (görev belgesi, *duty certificate*) tanzim edilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır.

ABD askerî makamları, olay esnasında faillerin, tatbikat konvoyu içinde zırhlı araçla ilerlemeleri sebebiyle, resmî görev statüsünün kapsamında oldukları sonucuna hükmettiler. Bu sebeple, olayda sorumluluğu olabilecek iki askeri, askerî mahkemeye sevketmeye lüzum görmediler. Olay, halk arasında çok sayıda Amerikan karşıtı nümayişe sebebiyet verince bu kararlarını gözden geçirip bu kez, iki askeri "taksirle öldürme" suçundan yargılamaya başladılar. Durum bu minvaldeyken, Güney Kore, ABD'den askerler üzerindeki öncelikli yargı yetkisinden fe-

159 Timm, s. 459, dn. 90.

160 Bkz. 2001 Understanding to the Agreement, Madde 22, Agreed Minute Re Paragraph 2 hükmü.

161 2001 Agreed Views pertaining to Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea. Bkz. Madde 23, Claims, Agreed View No. 1.

162 Bkz. 2001 Understanding to the Agreement, Madde 23, paragraphs 5 and 6.

163 "US soldiers charged for Korean deaths", *BBC*, 5 July, 2002, <https://bbc.in/2QeLjMo> (29.09.2018).

164 Bkz. 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Agreed Minute Re paragraph 3(a).

ragat etmesini talep etti¹⁶⁵. Talebe sessiz kalan ABD makamlarının yaptığı yargılama neticesinde iki asker beraat etti. Güney Kore makamları 36 yılda sadece bir kez ABD'den öncelikli yetkisinden feragat etmelerini talep etmişlerdi fakat bu talepleri geri çevrilmişti¹⁶⁶. Her ne kadar taraflar arasındaki KSA'da ve anlaşma muhtıralarında defaatle “taraflardan biri için özel önem taşıyan hallerde feragat talebi hayırhahlıkla değerlendirilerek cevap verilir”¹⁶⁷ dense de yargı yetkisinden feragat etmek mecburî değildir. Nihayet ABD, iki askerini Kore Cumhuriyeti yargısının elinden korumuş ve fakat o zaman itibarıyla 37.000 asker civarında olan ülkedeki tüm Amerikan askerî mevcudiyetini tehlikeye atmıştı¹⁶⁸. Halk, ABD askerlerini dükkanlara sokmuyor, hatta ABD tesislerine molotof kokteyli ile saldırıyordu. ABD Başkanı'nın özür dilemesi bile protestocuları yatıştırmıyordu. Gerginliğin seviyesinin düşürülmesi ancak, ABD makamlarının askerlerin üs dışına çıkmasını bir süre yasaklaması sayesinde mümkün oldu¹⁶⁹.

Güney Kore-ABD arasındaki KSA ve buna ilişkin diğer vesikalar incelendiğinde ABD'nin asker, sivil personel veya yakınlarını Güney Kore yargısına teslim etme konusunda ciddi çekinceleri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ABD adil yargılanma teminatlarına özel önem vermekte hatta, Kore Cumhuriyeti'nde ABD askerleri için adeta usul hukuku hükümleri ihdas etmektedir. 2001 yılında taraflar arasında kabul edilen Anlaşma Muhtırası'na göre, özel hukuka ilişkin yargı yetkisine dair usul kurallarını müşterek komite belirleyecektir¹⁷⁰. Üstelik aynı vesikada, ABD askerleri için ceza usul hukuku hükümleri ihdas edilmiş tutukluluk, yargılama, temyiz için azamî süreler belirlenmiştir¹⁷¹.

Güney Kore-ABD KSA ve ilgili hükümlerin incelenmesinden görülmektedir ki; ABD mümkün mertebe asker, sivil personel veya yakınlarını Güney Kore yargısına tabi kılmamaya çalışmış, buna muvaffak olunamadığı takdirde sözkonusu kişilere anlaşmalarla olabilecek en iyi statüyü temin etmeye çalışmıştır. ABD'nin akdettiği kuvvetler statüsü anlaşmalarında bu çabanın bariz misalleri görülmektedir. Adil yargılanma teminatları ve ceza usul hukukuna ilişkin ayrıntılı düzen-

165 İlginç olan nokta şudur ki; ABD, yukarıda trafik ihlalleriyle ilgili açıklamada görüldüğü üzere, Güney Kore'den münhasır yetkisinden feragat etmesini talep etmiş ve Güney Kore buna olumlu cevap vermiştir. Oysa Güney Kore, ABD'den münhasır yetkisinden değil rüçhanlı yetkisinden feragatını istemiştir. Buna rağmen ve durumun kamuoyunda oluşturduğu hassasiyete karşın ABD yetkisinden feragat etmemiştir.

166 Y. A. Lee, “Criminal Jurisdiction under the U.S.- Korea Status of Forces Agreement: Problems to Proposals”, *Journal of Transnational Law & Policy*, Vol. 13, No. 1, 2003, s. 215.

167 Bkz. Güney Kore-ABD KSA, madde 22(3)(c) hükmü.

168 Voetelink, 2015, s. 224-225.

169 Y. A. Lee, s. 241.

170 Bkz. 2001 Understanding to the Agreement, madde 23 paragraphs 5 and 6 (1).

171 Bkz. 2001 Understanding to the Agreement, madde 22(5)(c)(11) hükmü.

lemeler bu cümledendir.

Şüpheli ABD kuvvet mensubu, sivil personeli veya bunların yakınları, Güney Kore makamlarının suçun işlendiğine dair bir tespit yaptıkları anda ABD askerî makamlarının elindeyse, tüm yargılama ve temyiz süreçleri boyunca ABD askerî makamlarının gözetiminde (*custody*) kalmaya devam eder¹⁷². ABD'li şüphelinin üs bölgesine girmeden Güney Kore makamlarınca yakalanması halinde ise, ABD'nin, kuvvet mensubu, sivil personel veya bunların yakınlarının gözetimini kendi taraflarına nakletmeyi talep etme hakları bulunacaktır. Bir diğer deyişle, muhakeme Kore Cumhuriyeti makamlarınca yapılacak ama sanık ABD makamlarının gözetiminde bulunacaktır. Sanık bu vetirede yargılama için gerekli oldukça Güney Kore makamları için hazır edilecektir¹⁷³.

ABD'nin sanık veya şüphelinin gözetimini yedine geçirmeyi (*transfer of custody*) talep etmemesi gereken haller ise şöyle tarif edilmiştir: Kore makamları, ABD kuvvet mensubu, sivil personeli veya yakınlarını;

i) suç mahallinde veya suçu işleyip hemen uçtuğu ilk havalimanında ABD ülkesinin yetki sahasına henüz geçmeden yakalamışsa ve

ii) kişinin kasten öldürme ve ırza tecavüz suçunu işlediğine kanaat getirmek için yeterli sebep varsa ve

iii) Güney Kore makamlarının kişiyi delileri karartması, kaçması veya muhtemel bir şahidin şahsına, malına veya mülküne zarar verme ihtimalinden dolayı alkoymaları gerekiyorsa

ABD makamları şüpheli veya sanığın gözetiminin taraflarına verilmesini istemeyecektir¹⁷⁴. Hükmün yazılmasındaki ve bağlaçlarının kullanımından anlaşıldığı üzere sayılan hal ve şartlar kümülatif olarak, birlikte, mevcutsa şüpheli veya sanık Güney Kore'nin gözetiminde kalacaktır.

Güney Kore makamları ise: i) kasten öldürme, ii) ırza geçme, iii) fidye için insan kaçırma, iv) uyuşturucu ve benzeri maddelerin yasadışı ticaretini yapma, v)

172 2001 Agreement Between the United States and the Republic of Korea Amending the Agreement Under Article IV of the Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea of July 9, 1966, as amended, Bkz. Madde 22(5)(c)(1) ve Madde 22(5)(c)(9) hükümleri.

173 Amendments to the Agreed Minutes of July 6, 1966 to the Agreement Under Article IV of the Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea, as amended, 2001. (bundan sonra 2001 Amendments to the Agreed Minutes).

Madde 22 Re paragraph 5(c); 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22 Re paragraph 5(c)(1) hükmü.

174 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22 Re paragraph 5(c)(2) hükmü.

uyuşturucu ve benzeri maddeleri imal etme, vi) kundaklama, vii) tehlikeli silahla gasp suçunu işleme (*robbery with a dangerous weapon*) viii) sayılan bu suçları işlemeye teşebbüs etme, ix) ölümlü neticelenen yaralama x) ölümlü neticelenen alkollü araç sürme fiili, xi) ölümlü neticelenen trafik kazasına sebebiyet verdikten sonra olay mahallinden kaçma, xii) yukarıda sayılan suçlardan biri veya birkaçını daha hafif suç olarak içinde barındıran suçların işlenmesi hallerinde gözetimin taraflarına verilmesini ABD'den isteyebilecektir¹⁷⁵.

Gözetim (*custody*) kelimesi, şüpheli veya sanık üzerinde genel kontrol manasında kullanılmıştır. Bu yönüyle gözaltı, tutukluluk, hapis veya adli kontrol gibi mefhumları içerir manadadır. Adil yargılama teminatlarını ve masumiyet karinesini kabul eden bir hukuk sisteminde sanık veya şüpheli üzerindeki gözetimin maksadı, sanığın yargılamanın gereği gibi yapılmasını baltalamasına bir diğer deyişle kaçmasına, delilleri karartmasına, mağdur veya şahitleri kötü tesir altında bırakması veya onlara zarar vermesine mahal vermemektir¹⁷⁶.

Güney Kore-ABD KSA, diğer kuvvetler statüsü anlaşmalarında bulunmayan ilginç bir hükme yer vermiştir¹⁷⁷. Buna göre ABD, Güney Kore makamlarınca verilmiş bir mahkûmiyet kararının icrası kapsamında hapis yatan kişiyi, cezanın kalan kısmının ABD ülkesinde tamamlanması maksadıyla isteyebilecektir. Güney Kore makamları, böyle bir talebe hayırhahlıkla cevap vereceklerdir¹⁷⁸. Şüpheli veya sanığın hasta veya hamile olması gibi özel durumlarda ABD makamları, Güney Kore makamlarından yargılama öncesi gözetim haklarından feragat etmelerini talep edebilecek ve Kore makamları bu telebe yine hayırhahlıkla cevap vereceklerdir¹⁷⁹.

C. Güney Kore-ABD Uygulamasında Adil Yargılama Teminatları

ABD kuvvet mensubu, sivil personeli veya bunların yakınları hakkında Kore Cumhuriyeti makamları yargı yetkisini kullandığında sayılan kişiler; i) hızlı ve gereği gibi yargılanma, ii) kendisine karşı yapılan isnad veya isnadlar hakkında bilgilendirilme, iii) kendisi aleyhine şahitlik eden tanıkla yüzleşme, iv) kendisi lehine şahitlik yapacak kişileri, eğer bunlar Güney Kore yetkisine tabiyse, mahkemeye getirme, v) avukata erişme ve avukatın sanığın bulunduğu hukukî süreçlerde bulunması, vi) tercüman bulundurma, vii) ABD hükümetinin yetkilisiyle görüşme haklarına sahiptir¹⁸⁰.

175 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22 Re paragraph 5(c)(3) hükmü.

176 Timm, s. 460, dn. 94.

177 Timm, s. 464.

178 Güney Kore-ABD KSA, madde 22(9) hükmü.

179 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22 Re paragraph 5(c)(8) hükmü.

180 Güney Kore-ABD KSA, madde 22(9)(d) hükmü.

Hızlı yargılama konusunda taraflar arasında kabul edilen hükme göre¹⁸¹; şüpheli veya sanık tutuklandığı tarihten itibaren azami otuz gün içinde hakkında iddianame hazırlanmalıdır. Aksi halde şüpheli veya sanık derhal tahliye edilmelidir¹⁸². Yargılamanın ilk safhasında kişinin tutukluluk süresi altı ayı aşmamalıdır, aksi halde şahıs salıverilmelidir¹⁸². İstinaf aşamasında geçecek tutukluluk süresi, dört ayı aşmamalıdır, aksi halde kişi salıverilmelidir¹⁸⁴. Temyiz aşamasında geçirilen süre de istinaf aşamasında geçen tutukluluk süresinin bitiminden itibaren dört ayı aşmamalıdır aksi halde kişi salıverilmelidir¹⁸⁵. Ayrıca, aleyhe bozma ya-sağı da getirilmiştir¹⁸⁶.

Hukukî temsil veya avukata erişme hakkı, yakalanma veya gözaltı anından itibaren başlar. Bu hakka avukatın, şüpheli veya sanığın da hazır bulunduğu tüm soruşturma süreçlerinde, duruşmalarda ve müteakip vetirelerde hazır bulunması hakkı ve tüm bu süreçlerde şüpheli veya sanığın avukatıyla gizli bir şekilde görüşme hakkı dahildir¹⁸⁷. Hukukî temsil veya avukata erişme hakkına tüm yargı süreçlerinde, Güney Kore kanun ve düzenlemelerinin elverdiği ölçüde itibar edilmelidir. Yargılama süreçlerinde avukatın dışında, ABD hükümetinin bir temsilcisinin bulunması hakkı da mevcuttur¹⁸⁸. Şüpheli veya sanığın ABD hükümet temsilcisiyle iletişim kurma hakkı, yakalanma veya tutuklanma anından itibaren başlar. ABD hükümet yetkilisinin yokluğunda alınan herhangi bir ifade şüpheli veya sanığın suçluluğuna delalet edecek şekilde kullanılamaz. ABD hükümet yetkilisi, şüpheli veya sanığın da hazır bulunduğu tüm soruşturma süreçlerinde, duruşmalarda ve müteakip vetirelerde hazır bulunmaya yetkilidir¹⁸⁹. Ayrıca, ABD askerî makamları, ABD kuvvet mensubu, sivil personeli ve bunların yakınlarının tutulduğu tüm tesisleri ziyaret etme ve buralarda incelemelerde bulunma hakkına sahiptir¹⁹⁰.

Sanığın kendisi aleyhine şahitlik eden tanıkla yüzleşme hakkına ABD çok önem vermektedir. 1992 yılında Frankie C. Thomas isimli ABD askeri hakkında, tehlikeli araç kullanmak suretiyle bir kişiyi yaraladığı gerekçesiyle dava açılmış

181 Bkz. 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Paragraph 5(c)(11) hükmü.

182 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Paragraph 5(c)(11)(a) hükmü.

183 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Paragraph 5(c)(11)(b) hükmü.

184 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Paragraph 5(c)(11)(c) hükmü.

185 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Paragraph (5)(c)(11)(d) hükmü.

186 Timm, s. 463.

187 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22, Değişik (9)(e) hükmü.

188 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22 Re paragraph 5(c)(6) hükmü.

189 2001 Amendments to the Agreed Minutes, madde 22, Değişik (9)(g) hükmü.

190 2001 Amendments to the Agreed Minutes, s. 3.

ve Thomas bu suçtan mahkûm olmuştur. Fakat, sanık aleyhine bulunan tek delil sözkonusu tanığın beyanlarıdır. Mezkur tanık, mahkeme tarafından celbedilse de duruşmaya gelmemiş ve daha sonra yapılan araştırmalarda tanığın ismini taşıyan hiç kimse bulunamamıştır. Sözde tanığın gerçek kimliği tesbit edilememiş ve kendisi asla mahkemeye getirilememiştir. Ancak, temyizde de Thomas'ın aldığı mahkûmiyet kararı bozulmamıştır. Ayrıca temyizde, mahkemeye getirilemeyen ve kimliği belirlenemeyen tanığın Thomas'ı suçlayan beyanının tek başına yeterli delil olarak kabul edilemeyeceği iddiasına da itibar edilmemiştir¹⁹¹. ABD makamları, Thomas'ın mahkûmiyeti konusunda Kore makamlarıyla yaptıkları görüşmelerden daha sonra olumlu neticeler almaya başlamışlar ve bu kapsamda Kore Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı bir talimatname hazırlamıştır. Talimatname'ye göre, Güney Kore yargı organları sanığın aleyhine şahitlik edecek kişileri mahkemede hazır bulundurmak için gerekli tedbirleri almahdırlar. Böylece, sanık ve tanık yüzleşecek ve sanık vekili, tanığı çapraz sorguya çekebilecektir¹⁹².

Kore Cumhuriyeti'nin olağanüstü hal (örfi idare) ilan etmiş olması durumunda ABD sivil personeli ve yakınları Kore Cumhuriyeti'nin askerî mahkemelerinde yargılanmazlar. ABD makamları, ABD sivil personeli ve yakınlarının Kore Cumhuriyeti tarafından yargılanmasına ancak Kore Cumhuriyeti makamları sözkonusu kişileri doğal hakim ilkesine uygun olarak oluşturulmuş sivil mahkemelerde yargılanacaklarsa izin verebilir¹⁹³.

Sonuç

ABD'nin Irak, Japonya ve Güney Kore ile kuvvetlerin statüsüne ilişkin ikili tecrübesinin incelenmesinden ortaya çıkacak neticeler iki yönlüdür. Birincisi, asker gönderen devlet olarak ABD'nin açısından, ikincisi ise kabul eden devletler olarak Irak, Japonya ve Güney Kore zaviyesinden. ABD'nin kendi askerlerini, kabul eden devletin yargı yetkisine tabi kalmamaya ilişkin çabası dikkat çekicidir. Zira ABD, mümkünse askerleri üzerindeki münhasır yargı yetkisini elinde tutmak istemektedir. Irak'ta 17 Numaralı işgal otoritesi emirnamesiyle bunu yapmıştır. Ancak daha sonra kurulan Irak hükümetiyle yetki paylaşımını içeren bir kuvvet statüsü anlaşması akdetmek durumunda kalmıştır. ABD, askerleri üzerinde münhasır yetkiyi ancak Moğolistan veya Irak gibi nispeten zayıf veya işgale maruz kalmış ülkelerde elinde tutabilmektedir. Münhasır yetkiyi elinde tutamadığı takdirde ise ABD, yargı yetkisinin devletler arasında taksimi açısın-

191 *Republic of Korea v Frankie C. Thomas*, Seoul District Court, 1992 nakleden Timm, s. 462.

192 H. S. Kim, *The Right of Confrontation of a US Soldier in Korean Court*, yayımlanmamış master tezinden nakleden Timm, s. 463.

193 2001 Understanding to the Agreement, madde 22 Agreed Minute Re Paragraph 1(2) hükmü.

dan birçok KSA'da model alınan NATO KSA'nın kendi çıkarlarına en uygun olarak değiştirilmiş ve geliştirilmiş versiyonlarını formüle etmektedir.

Japon ve Güney Kore kuvvetler statüsü anlaşmalarında ABD'nin öngördüğü adil yargılanma teminatları ve ceza muhakemesi usulüne ilişkin ayrıntılı düzenlemeler, ABD'li sanığın yargılama öncesi süreçte ve muhakeme devam ederken gözetiminin kabul eden devlete bırakılmamasına ilişkin hükümler, ABD'nin farklı hukuk sistemlerine mensup ülkelerin yargısına güvenmemesinin bir neticesidir. Kuvvetler statüsü anlaşmalarında gönderen devletin; farklı hukuk sistemlerine mensup, hukuk sistemi sağlam olmayan, gönderen devlet ülkesindeki muadil suç tipine nazaran daha ağır cezalar öngören, delil ve ispat kriterleri daha hafif olan ülkelerin yargısına güvenmemesi tabii olarak değerlendirilebilir. Böyle hallerde gönderen devlet, askerî kuvvet mensubu, sivil personeli ve bunların yakınları hakkında azamî hukukî korumayı temin eden ayrıntılı hükümler getirmelidir.

Asker kabul eden devletler bakımından ise önemli olan husus kamu vicdanını yaralayacak cezasızlık durumlarını önlemektir. Ebu Gureyb hapisanesinde ABD askerleri ve özel askerî şirket personellerinin gerçekleştirdikleri insan hakları ihlalleri, Blackwater Olayı veya Japon köylülere boş mermi kovanyla ateş ederek öldürmek, alkollü araç kullanmak suretiyle ölüme sebep olmak, tecavüz, gasp, uyuşturucu madde bulundurmak ABD askerlerinin işledikleri suçlardan yalnızca bir kısmıdır. Bu suçları yargılama konusunda ABD askerî makamlarının kimi zaman gerekli hassasiyeti göstermemeleri veya kabul eden devletin özel önem atfettiği feragat taleplerine olumsuz cevap vermeleri, kamuoyunda ABD aleyhtarlığını artırarak ülkedeki tüm ABD askerî mevcudiyetini tehdit eder boyuta ulaşabilmektedir. Bu durum, Güney Kore örneğinde müşahade edilmiştir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında denebilir ki, kuvvetler statüsü anlaşmasının hem metninde hem de uygulamasında belli bir denge gözetilmesi, uzun vadede hem gönderen devletin hem de kabul eden devletin faydasına olacaktır.

Anlaşmaların kendi içinde bir denge içermesi gerektiği fikri, anlaşmanın taraflarının ortak çıkarına hizmet eder. Irak, Japonya ve Güney Kore'nin ABD ile ikili tecrübesinin incelenmesi, dengenin kabul eden devlet aleyhine ve fakat gönderen devlet lehine olduğunu düşündürmektedir. Ancak kuvvetler statüsü anlaşmalarında belirtilmesi de hak ve borçlar muvazenesinde dikkate alınması gereken bir mühim nokta vardır. Gönderen devlet çoğu zaman, kabul eden devletle akdettiği müşterek güvenlik anlaşmaları ve askerî üs anlaşmaları sayesinde kabul eden devletin emniyetini temin etmekte, onun askerî güvenliğini sağlamaktadır. Bu durum, Irak için söylenemese de Japonya ve Güney Kore için geçerlidir.

Japonya'nın durumu ABD işgalinden ABD ile müttefikliğe uzanan ilginç bir örnektir. Keza; Irak, Japonya ve Güney Kore arasında kuvvetler statüsü rejimi bakımından en şanslı gözükten devlet, Japonya'dır. Bu minvalde, özellikle Japonya'nın yargılama öncesi gözetim yetkileri dikkat çekmektedir.

Bu çalışma kapsamında, ABD ile kuvvetler statüsü anlaşmaları incelenen üç ülkenin ortak özelliği hepsinin işgal görmüş ülkeler olması ve işgali izleyen süreçte kuvvet statüsü anlaşmalarının akdedilmesidir. İşgal olgusu, kuvvetler statüsü anlaşmalarında hak ve borç dengesine (toprak devleti aleyhine) menfi tesir etmektedir. İşgal sebebiyle, çoğu zaman, toprak devletinin kurumları işleyemez hale gelir. Dahası, bu kurumlar çalışır vaziyette kalmayı başarsalar dahi bunun konumuz bakımından pratik bir değeri olmayacaktır. Zira uluslararası işgal hukuku uyarınca, toprak devletinin makamları, işgalci kuvvetler üzerinde yargı yetkisi icra edemez. İşgal döneminde işgalci idare, kuvvetlerinin statüsünü bir eminameyle düzenlemeyi tercih edebilir. Irak örneğinde bu görülmüştür. İşgal sona erip yerel idare tesis edildiğinde, işgalci devletle toprak devleti arasında kuvvetlerin statüsüne dair anlaşmalar akdedilebilir. Zamanla, bu anlaşmalar-daki hak ve borçlar daha adil bir zemine oturacaktır. Japonya ve Güney Kore örneği, buna işaret etmektedir. Mevcut anlaşmaların daha adil bir forma sokulması için önce karşı tarafı ikna etmek gerektir. Mamafih, bu her zaman kolay olmayabilir. Nitekim yürürlükteki kuvvetler statüsü anlaşmasının hükümlerini değiştirmek istemeyen ABD, Güney Kore ile müzakere masasına oturmadan uzun süre kaçınmıştır. Güney Kore'nin durumu Irak ve Japonya'ya göre özellik arz etmektedir. Zira, ABD, zaten devlet statüsünde olan Irak ve Japonya'yı işgal etmiş ve işgal öncesinde bu iki devletin karşısında yer almıştır. Güney Kore örneğinde ise, ABD tam aksi bir rol oynamış ve Güney Kore'nin devletleşmesine hizmet etmiştir. Tüm bu siyasî vakalar, kuvvetler statüsü anlaşmalarındaki hak ve borç dağılımını belirlemede etkin rol oynamaktadır.

KAYNAKLAR

- Ackerman, S., “Abu Ghraib torture suit against contractor revived by federal court”, *The Guardian*, 30 June 2014, <https://bit.ly/2SvCMBu> (17.09.2018).
- “Administrative Agreement under Article III of the Security Treaty between the United States of America and Japan”, Tokyo, February 28, 1952, *Japan's Foreign Relations-Basic Documents*, Vol. 1, p. 472-502, Bkz. “The World and Japan” Database, <https://bit.ly/2G4uU8R> (22.09.2018).
- *Agreed Minutes to the Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea*, 1966.
- *Agreed Minutes to the Agreement under Article VI of the Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Japan*, 19 January 1960, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://bit.ly/2BWiv3> (23.09.2018). (Kısaca Agreed Minutes to Japan-US SOFA).
- *Agreed Understandings to the Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea and Related Agreed Minutes*, 1966.
- *Agreed Views pertaining to Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea*, 2001. (Kısaca 2001 Agreed Views).
- *Agreement between the Commander-in-Chief, United Nations Command, on the one hand, and the Supreme Commander of the Korean People's Army and the Commander of the Chinese People's volunteers, on the other hand, concerning a military armistice in Korea*. (Kısaca Korean War Armistice Agreement), 4 U.S.T. 234, T.I.A.S. No: 2782 Bkz. <https://bit.ly/2E9zWOT> (26.09.2018).
- *Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces*, (NATO SOFA), 19 June 1951, <https://bit.ly/2SrUbLe> (27.10.2018).
- *Agreement Between the United States and the Republic of Korea Amending the Agreement Under Article IV of the Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea of July 9, 1966, as amended 2001*. (Kısaca 2001 Agreement Amending the Agreement Under Article IV).
- *Agreement between the United States of America and the Republic of Iraq on the Withdrawal of US Forces from Iraq and the Organisation of their Activities during their Temporary Presence in Iraq*, 17 November 2008, <https://bit.ly/1k8vPCF> (27.04.2018). (Kısaca Irak-ABD KSA, 2008).
- *Agreement Concerning Jurisdiction over Offences by the United States Forces in Korea of 12 July 1950*, 5 U.S.T. 1408, T.I.A.S. No: 3012; Échange de notes constituant un accord relatif à la compétence en matière d'infractions commises par les membres des forces armées des États-Unis en Corée, Taejon, 12 juillet 1950, 222 Nations Unies Recueil des Traités 1955, No. 3029, s. 230 et seq. <https://bit.ly/2KZA30A> (25.09.2018).
- *Agreement on Economic Coordination between the Republic of Korea and the Unified Command of 24 May 1952*. 3 U.S.T. 4420, T.I.A.S No: 2593, 179 UNTS 23.
- *Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, regarding Facilities and Areas and the Status*

of United States Armed Forces in Korea of 9 July 1966, 17 U.S.T. 1677, 1703, T.I.A.S. No: 6127, 674 UNTS 199. (Kısaca Güney Kore-ABD KSA). Bkz. <https://bit.ly/2Qi93zd> (26.09.2018).

- *Agreement under Article VI of the Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Japan* (Agreement regarding the Status of United States Armed Forces in Japan), signed 19 January 1960, 11 U.S.T. 1652, T.I.A.S. No. 4510. Bkz. Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://bit.ly/2BWicv3> (23.09.2018). (Japon-ABD KSA).
- *Agreement with Annex between the United States of America and the Netherlands Regarding the Stationing of United States Armed Forces in the Netherlands*, signed 13 August 1954, 6 U.S.T. 103, T.I.A.S. No: 3174, 251 UNTS 91.
- *Amendments to the Agreed Minutes of July 6, 1966 to the Agreement Under Article IV of the Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea, as amended 2001*. (Kısaca 2001 Amendments to the Agreed Minutes).
- Arango, T.; Schmidt, M. S.; “Despite Difficult Talks, U.S. and Iraq Had Expected Some American Troops to Stay”, *The New York Times*, 21 October 2011, <https://nyti.ms/2L7TaWB> (19.09.2018).
- Armaoğlu, F., *Yirminci Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1986.
- Aust, A., *Modern Treaty Law and Practice*, CUP, Cambridge, 2007.
- “Baghdad Blackwater shooting verdict”, *Washington Post*, <https://wapo.st/2BVL93G> (15.09.2018).
- M. C. Bassiouni, M. C., “Legal Status of US Forces in Iraq From 2003-2008”, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 11, No. 1, 2010.
- “Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter)”, *Advisory Opinion*, ICJ Reports, 1962.
- Cha, J., “Comparison and Analysis of Korea and Japan Status of Forces Agreements and Their Implications for Iraq’s SOFA”, *Cardozo Journal of International & Comparative Law*, Vol. 18, No. 2.
- H. Chiu, “The United States Status of Forces Agreement With the Republic of China: Some Criminal Case Studies”, *Boston College Int’l & Comp. L. Rev.*, Vol. 3 No.1, 1979.
- Chulov, M., “Isis insurgents seize control of Iraqi city of Mosul”, *The Guardian*, 10 June 2014, <https://bit.ly/2uW78B6> (31.10.2018).
- *Coalition Provisional Authority Order Number 17 Status of the Coalition, Foreign Liaison Missions, Their Personnel and Contractors*, <https://bit.ly/2QD9aVD> (14.09.2018). (Kısaca CPA Order 17).
- Conderman, P. J., Jurisdiction in D. Fleck (ed.) *The Handbook the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003.
- *Convention entre les Etats parties au Traité de l’Atlantique Nord sur le statut de leurs forces*, <https://bit.ly/2rqTLcQ> (13.09.2018). (Kısaca NATO KSA).
- Crawford, E.; Pert, A., *International Humanitarian Law*, CUP, Cambridge, 2015.
- *Declaration of Principles for a Long-Term Relationship of Cooperation and Friend-*

ship Between the Republic of Iraq and the United States of America, 26 November 2007, The US Department of State Archive, <https://bit.ly/2rof8vb> (17.09.2018).

- Demirel, N., *BM Güvenlik Konseyi ve Uluslararası Barışın Korunması*, Derin Yay, İstanbul, 2013.
- Dickinson, L., *Testimony before the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, (Committee on Foreign Affairs-28.02.2008- Subcommittee on International Organizations, Human Rights, and Oversight), "Status of Forces Agreements and UN Mandates: What Protections Do They Provide to U.S. Personnel?", <https://bit.ly/2OuK8na> (14.09.2018).
- Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, CUP, Cambridge, 2009.
- Domonoske, C., "Blackwater Guard's 2nd Murder Trial Ends Without A Verdict", *National*, 6 September 2018, <https://n.pr/2QFq4D1> (15.09.2018).
- Doyle, C., *Civilian Extraterritorial Jurisdiction Act: Federal Contractor Criminal Liability Overseas*, Congressional Research Service, 15 February 2012.
- Elsea, J. K., *Testimony before the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, (Committee on Foreign Affairs-28.02.2008- Subcommittee on International Organizations, Human Rights, and Oversight), "Status of Forces Agreements and UN Mandates: What Protections Do They Provide to U.S. Personnel?" Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).
- Evans, M. D., *Blackstone's International Law Documents*, OUP, Oxford, 2015.
- *Exchange of Letters of February 1, 1991*, to terminate the Agreed Understandings to the Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea and Exchange of Letters of July 9, 1966 re Implementation of Provisions of Article XXII, Agreed Minute re Paragraph 3 (b).
- *Exchange of Letters of July 9, 1966* re Implementation of Provisions of Article XXII, Agreed Minute re Paragraph 3 (b).
- *Executive Agreement between the President of the Republic of Korea and the Commanding General, United States Army Forces in Korea, Concerning Interim Military and Security Matters during the Transitional Period*, Signed 24 August 1948, 79 UNTS 57.
- Finn, R. B., *Winners in Peace*, University of California Press, 1992.
- Gündüz, A., *Milletlerarası Hukuk: Konu Anlatımı, Temel Belgeler, Örnek Kararlar*, R. V. Günel (ed.), Beta Yayınları, İstanbul, 2013
- Honma, H., "United States Forces in Japan: Introduction" in D. Fleck (ed.) *The Handbook the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003,
- Huntingdon, K. O., *Military Jurisdiction To Try Civilians During Peacetime*, 17, *Washington and Lee Law Review*, 290 (1960).
- *Iraq Liberation Act of 1998*, <https://bit.ly/2OuK8na>, (18.09.2018).
- *Iraqi Constitution*, Entry into force 15 October 2005, <https://bit.ly/2SBtmoh> (18.09.2018).

- Jawad, S. N., *The Iraqi constitution: Structural flaws and political implications*, LSE Middle East Centre Paper Series, 01, London, 2013.
- Johnson, L. D., “Uniting for Peace Does It Still Serve Any Useful Purpose”, *AJIL Unbound*, Vol. 108, 2014-2015.
- Katzman, K., *Kuwait: Governance, Security, and U.S. Policy*, Congressional Research Service, 19 February 2016.
- Kaya, İ., *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler, Basic Documents in International Law*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Kaye, J., “Contrary to Obama’s promises, the US military still permits torture”, *The Guardian*, 25 January 2014, <https://bit.ly/2rxoaX3> (16.09.2018).
- Kinley, D.; Murray, O., “Corporations that Kill: Prosecuting Blackwater” in Simon Bronnitt, M. Gani, S. Hufnagel (eds.), *Shooting to Kill: Socio-Legal Perspectives on the Use of Lethal Force*, Hart Publishing, Oxford, 2012
- Kinley, D.; Murray, O., Corporations that Kill: Prosecuting Blackwater in Simon Bronnitt, M. Gani and S. Hufnagel (eds.), *Shooting to Kill: Socio-Legal Perspectives on the Use of Lethal Force*, Oxford: Hart Publishing, 2012.
- Kissinger, H. *Diplomasi*, Terc. İ. H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2006.
- Kul, M. C., *Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Tecâvüz (Saldırı) Suçu*, On İki Levha Yay., İstanbul, 2016.
- Kurtarcan, B. R., *Muharebe Alanının Yeni Aktörleri: Askeri Yükleniciler*, Beta Yay., İstanbul, 2017.
- Leahy, P., *Price Introduce Legislation To Hold American Contractors Overseas Accountable Under U.S. Law*, Press Release, <https://bit.ly/2rqH95w> (15.09.2018).
- Lee, Y. A., “Criminal Jurisdiction under the U.S.- Korea Status of Forces Agreement: Problems to Proposals”, *Journal of Transnational Law & Policy*, Vol. 13, No. 1, 2003.
- Liu, H. Y., *Law’s Impunity; Responsibility and the Modern Private Military Company*, Hart Publishing, Oxford, Portland, Oregon, 2015
- Logan, J., “Last U.S. troops leave Iraq, ending war”, Reuters, 18 December 2011, <https://reut.rs/2QhOxyZ> (19.09.2018).
- Malanczuk, P., *Akehurst’s Modern Introduction to International Law*, Routledge, London, New York, 1997.
- Maldonado, C. M., *Les Sociétés Militaires Privées et le Droit International Contemporain : Enjeux et Perspectives en Matière de Responsabilité*, Université du Québec à Montréal, Mars, 2017.
- Matheson, M. J., *Testimony before the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, (Committee on Foreign Affairs-28.02.2008- Subcommittee on International Organizations, Human Rights, and Oversight), “Status of Forces Agreements and UN Mandates: What Protections Do They Provide to U.S. Personnel?” Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).
- Matsutani, H., *Japonya’nın Dış Politikası ve Türkiye*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yay., İstanbul, 2009.
- *MEJA Expansion and Enforcement Act of 2007*, H.R. 2740, <https://bit.ly/2EgqFoV>

(15.09.2018).

- *Memorandum of Understanding on Preferential Hiring of Korean Employees and Employment of Family Members*, 2001.
- *Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000 (MEJA)*, 114 Stat. 2488 [codified as amended at 18 U.S.C. §§ 3261-3267 (2006)]. Available at: <https://bit.ly/2REmamr> (15.09.2018).
- Muñoz, C.; Boylan, D., “As defeat of Islamic State nears, Americans and Iraqis start negotiating presence of U. S. Troops”, *The Washington Times*, 16 May 2017, <https://bit.ly/2RzPaQJ> (25.09.2018).
- *Mutual Defence Treaty between the United States and the Republic of Korea of 1 October 1953*, 5 U.S.T. 2368, T.I.A.S. No: 3097, 238 UNTS 199.
- Nation Unies, La Charte des Nations Unies, 1 UNTS XVI, <https://bit.ly/1Tn60Lq> (24.09.2018).
- Ögüt, S., 21. *Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması*, On İki Levha Yay., İstanbul, 2014.
- Pointer, H. S., “Status of Forces Agreement, Due Process and Fair Trial: The Japanese Experience” in H. Chiu (ed.) *Occasional Papers Reprint Series in Contemporary Asian Studies*, No. 7, 1979.
- Rohrabacher, D., *Fourth Hearing of the Subcommittee of the US Congress to Negotiate a bilateral Agreement on the Status of Forces between the United States and Iraq*, Fourth Hearing, (Committee on Foreign Affairs-28.02.2008- Subcommittee on International Organizations, Human Rights, and Oversight), “Status of Forces Agreements and UN Mandates: What Protections Do They Provide to U.S. Personnel?” Available at: <https://bit.ly/2OuK8na>, (14.09.2018).
- *San Francisco Peace Treaty*, Ministry of Foreign Affairs of Japan, Entry into force: 28 Mayıs 1952, <https://bit.ly/2rqTdDO> (22.09.2018).
- Sawyer, R. K., *Military Advisors in Korea: KMAG in Peace and War*, Walter G. Hermes (ed.), Center of Military History United States Army, Washington, D.C., 1988
- Scott, L., “International History” in J. Baylis, S. Smith, P. Owens (eds.), *The Globalization of World Politics*, OUP, Oxford, New York, 2011.
- “Security Treaty between United States of America and Japan”, San Francisco, September 8, 1951, *Japan's Foreign Relations-Basic Documents*, Vol. 1, p .444-448, Bkz. “The World and Japan” Database, <https://bit.ly/2QeKlZK> (23.09.2018).
- Snee, J. M.; Pye, K. A., “Japanese Statement in the Criminal Jurisdiction Subcommittee of the Joint Committee”, *Status of Forces Agreement and Criminal Jurisdiction*, Oceana Publications, New York, 1957.
- Sonnenberg, D.; Timm, D. A., “United States Forces in Japan:The Agreements Regarding Status of Foreign Forces in Japan” in D. Fleck (ed.), *The Handbook of the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003.
- Soubrouillard, R., “Blackwater en Irak: la sécurité sans foi, ni loi”, *Marianne*, 02/07/2014, <https://bit.ly/2zOR9Kf> (15.09.2018).
- “South Korea- Timeline”, BBC, 1 May 2018, <https://bbc.in/2G1hCdb> (26.09.2018).
- *Status of United Nations Forces in Japan, Agreement and Agreed Official Minutes Signed at Tokyo February 19, 1954, Entered into force June 11, 1954*, 5 U.S.T. 1123 (1954). (Kısaca Status of United Nations Forces in Japan).

- *The Schooner Exchange v. McFaddon*, The US Supreme Court, 24 February 1812, 11 U.S. 116 (1812), <https://bit.ly/2SvPsIz> (27.04.2018).
- The US Department of State, International Security Advisory Board, *Report on the Status of Forces Agreements*, 16 January 2015.
- *The World and Japan Database*, <https://bit.ly/2G4uU8R> (22.09.2018).
- Thibaul, M. J.; Shays, C. H., et al, *At What Cost?: Contingency Contracting in Iraq and Afghanistan*, Interim Report to Commission on Wartime Contracting in Iraq and Afghanistan, June 2009.
- Timm, D. A., "Visiting Forces in Korea" in D. Fleck (ed), *The Handbook the Law of Visiting Forces*, OUP, Oxford, 2003
- Tougas, M. L., *Droit International, Sociétés Militaires Privées et Conflit Armé: entre Incertitudes et Responsabilités*, Bruxelles: Bruylant, 2012.
- *Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America* (Japan-U.S. Security Treaty), signed 19 January 1960, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <https://bit.ly/2RFiYeO> (22.09.2018).
- Udoh, A., "Invoking the 'Uniting for Peace' Resolution of 1950 to Authorize the Use of Humanitarian Military Intervention and Prevent Mass Atrocities in Syria", *Williamette Journal of International Law & Dispute Resolution*, Vol. 23, No. 1, 2015.
- UN GA Res. 377(V) (1950), Uniting for Peace, <https://bit.ly/2L1CCPV> (25.09.2018).
- UN SC Res. 1790 (2007), <https://bit.ly/2EhzTBd> (17.09.2018).
- UN SC Res. 82(1950), <https://bit.ly/2EjzPkB> (25.09.2018).
- UN SC Res. 83(1950), <https://bit.ly/2UmEMhm> (25.09.2018).
- UN SC Res. 84(1950), <https://bit.ly/2UmEMhm> (25.09.2018).
- *Understanding to the Agreement Under Article IV of the Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea, as amended, 2001*. (Kısaca 2001 Understanding to the Agreement).
- *Understandings on Implementation of the Agreement under Article IV of the Mutual Defense Treaty between the United States of America and the Republic of Korea, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in the Republic of Korea and Related Agreed Minutes, 1991*. (Kısaca 1991 Understandings on Implementation).
- Uniform Code of Military Justice, 64 Stat. 109, 10 U.S.C. §§ 801–946, Available at: <https://bit.ly/2y4RSFh> (15.09.2018).
- United States Forces Korea, United Nations Command, <https://bit.ly/2zJNE84> (26.09.2018).
- *United States Forces Korea: We Go Together*, SOFA Documents, <https://bit.ly/2BUwpT1> (27.09.2018).
- "US soldiers charged for Korean deaths", *BBC*, 5 July, 2002, <https://bbc.in/2QeLjMo> (29.09.2018).
- Voetelink, J., "Status of Forces and Criminal Jurisdiction", *Netherlands International Law Review*, Vol. 60, No. 2, 2013.
- Voetelink, J., *Status of Forces: Criminal Jurisdiction over Military Personnel Abroad*, Asser Press, Hague, 2015.

- Williams, A. F., “The Case for Overseas Article III Courts: The Blackwater Effect and Criminal Accountability in the Age of Privatization”, *University of Michigan Journal of Law Reform* Vol. 44, No. 1, 2010.
- Wilson, S.; Cribb R.; Trefalt, B.; Aszkielowicz, D, *Japanese War Criminals: The Politics of Justice After the Second World War*, Columbia University Press, 2017.

ÖZ

Kuvvetler statüsü anlaşmaları genellikle bir devlete ait askerî kuvvetler bir başka devlete gönderildiğinde akdedilir. Kuvvetler statüsü anlaşmaları umumiyetle iki taraflı olarak formüle edilseler de çeşitli isim (anlaşma muhtırası gibi) veya şekillerde (nota teatisi gibi) yapılabilirler. NATO Kuvvetler Statüsü Anlaşması gibi çok taraflı kuvvetler statüsü anlaşması yapmak da mümkündür. Kuvvetler statüsü anlaşmaları askerî yardım veya müşterek savunma anlaşmaları olmadıkları gibi bir askerî kuvvetin misyonunu tarif etmek mecburiyetinde de değildirler. Kuvvetler statüsü anlaşmaları bir devlete, bir diğer devlet ülkesinde asker bulundurma hakkı (ius ad praesentiam) tanımak için yapılan anlaşmalardan farklıdır. Bilakis, Kuvvetler statüsü anlaşmaları, kabul eden devlet ülkesinde bulunan yabancı devlet askerlerinin hukukî statülerini (ius in praesentia) belirlemek için akdedilirler. Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nin sırasıyla Irak, Japonya ve Güney Kore ile olan ikili tecrübesini kuvvetler statüsü anlaşmaları bakımından incelemektedir. Bunu yaparken makale, adı geçen devletlerin kuvvetler statüsü anlaşmalarının akdedilmesinin temelini hazırlayan süreçlere de değinmektedir. Çalışma, her biri bahsi geçen devletlerin ABD ile ikili tecrübesine yer veren üç ana başlıkta ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Kuvvetler statüsü anlaşmaları, KSA, SOFA, görev statüsü, ayrıcalık ve bağımsızlıklar, münhasır yargı yetkisi, mütedahil yetki, rüçhanlı (öncelikli) yargı yetkisi, yargı yetkisinden feragat, Irak'taki ABD askerlerinin statüsü, Blackwater Olayı, Japonya'daki ABD askerlerinin statüsü, Güney Kore'deki ABD askerlerinin hukukî statüsü.